

MALİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

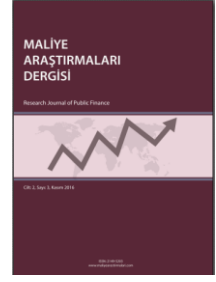

RESEARCH JOURNAL OF PUBLIC FINANCE

November 2019, Vol:5, Issue:3
ISSN: 2149-5203

Kasım 2019, Cilt:5, Sayı:3
ISSN: 2149-5203

journal homepage: www.maliyearastirmalari.com

Murabaha Uygulamasının Türk Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri¹ Murabaha Practice in the Turkish Tax Legislation: Problems and Solution Proposals

İlyas CEYHAN

Vergi Müfettişi, iceyhann@gmail.com

Fatih YARDIMCIOĞLU

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi SBF, Maliye Bölümü, fyoglu@sakarya.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş: 27 Ekim 2019

Düzeltilme Geliş: 10 Kasım 2019

Kabul: 12 Kasım 2019

Anahtar Kelimeler:

Murabaha, İslami Finans, İslam

Ekonomisi, Türk Vergi Mevzuatı,

Vergi

© 2019 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Bu çalışmada, katılım bankalarının en çok kullandığı fon kullandırma yöntemi olan murabaha ile ilgili katılım bankacılığı faaliyetlerinin yürütülmesinde, vergi mevzuatından kaynaklı sorunların ve vergi mevzuatı ile uyumsuz olduğu düşünülen yönlerin ortaya konulması ve bu sorunlara mevzuat değişikliği dâhil çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada iki farklı öneri getirilmiştir. Bunların ilki mevcut tek fatura düzeninin yasal mevzuata uygun hale getirilmesi, ikincisi ise mevzuatın uygulamada çift fatura olarak adlandırılan ve fatura sürecine katılım bankası da dâhil eden uygulama ile uyumlaştırılmasıdır. Bunları mümkün kılmak için her bir kanunla ilgili gerekli olabilecek mevzuat değişikliklerine ilişkin öneriler sunulmuştur.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 27 October 2019

Received in revised form: 10
November 2019

Accepted: 12 November 2019

Keywords:

Murabaha, Islamic finance,

Islamic economics, Turkish Tax

Legislation, Tax

© 2019 PESA All rights reserved

ABSTRACT

In this study, it is aimed to reveal the problems arising from tax legislation and the aspects that are thought to be incompatible with the tax legislation in the implementation of participation banking activities related to murabaha, which is the most widely used funding method of participation banks, and to propose solutions to these problems including legislative changes. The study proposed two different suggestions. The first of these is to harmonize the existing single invoice scheme with the legal legislation, and the second is to harmonize the legislation with the practice called double invoice in the practice, which includes the participation bank in the invoice process. In order to make these solutions possible, recommendations for possible legislative changes that may be necessary for each law are presented.

¹ Bu çalışma Doç. Dr. Fatih Yardımcıoğlu danışmanlığında İlyas Ceyhan tarafından hazırlanan "Faizsiz finans uygulamalarının Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumu; sorunlar ve çözüm önerileri" isimli Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

GİRİŞ

Türkiye’de yürürlükte bulunan vergi mevzuatı, gerçek veya tüzel kişilerin elde ettikleri gelirlerin yanında, yapmış oldukları teslim ve hizmetleri de vergilendirmektedir. Ticari veya sınai faaliyet veya serbest meslek faaliyeti kapsamında gerçekleşen teslim ve hizmetler üzerinden genel olarak katma değer vergisi alınırken, bankacılık hizmetleri banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutulmuştur.

Katılım bankaları konvansiyonel bankalardan farklı olarak mal alışverişi, ticaret, yatırım, ortaklık ve benzeri faaliyetler yaptıklarını; elde ettikleri gelirlerinin faiz değil, çoğu zaman bu faaliyetlerden doğan karlar olduğunu iddia etmektedir. Ancak katılım bankaları rekabet eşitliği adına faaliyetlerinin ve bu faaliyetlerin sonuçlarının konvansiyonel bankalarla aynı esaslar üzerinden vergilendirilmesini talep ettikleri görülmektedir.

Gerek vergi mevzuatında olan boşluklardan gerekse de yapılan işlemin mahiyetine uygun olmayan bazı düzenlemelerden dolayı, murabaha uygulaması faize dayalı finansman hizmeti veren bankaların kredi işlemleri ile mali yönden benzerlik göstermektedir. Her iki işlem arasında bir fark olmadığını ileri süren taraflar, çoğu zaman bu benzerliklerden hareket etmektedirler. Bunun yanında hem katılım bankalarının kendisi hem de finansman ihtiyaçlarını faizsiz bankacılık vasıtası ile karşılama gayreti içerisinde olan kimselerin önemli bir kısmının, işlemlerin vergi mevzuatının usule dair hükümlerine uygunluğu konusuna gereken hassasiyeti göstermedikleri görülmektedir.

“Murabaha uygulamasının Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumu nedir” araştırma sorusu çerçevesinde bu çalışmada katılım bankalarında en sık kullanılan fon kullandırma uygulaması olan murabaha uygulamasının Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumu değerlendirilmiş ve sorunlu olduğu değerlendirilen hususlara ilişkin çözüm önerileri getirilmiştir.

Yapılan bu çalışmada, katılım bankalarının fon kullandırma uygulamalarından biri olan murabaha ile ilgili katılım bankacılığı faaliyetlerinin yürütülmesinde vergi mevzuatından kaynaklı sorunların ve vergi mevzuatı ile uyumsuz olduğu düşünülen yönlerin ortaya konulması ve bu sorunlara mevzuat değişikliği dâhil çözüm önerileri getirilmesi suretiyle literatüre katkı sunulması amaçlanmaktadır.

İki bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümde özel finans kurumları ve katılım bankaları tarafından yapılan murabaha işlemleri ile ilgili genel bilgiler verilmiş, ikinci bölümde murabaha işlemlerinin Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumu değerlendirilmiş, sorun olarak görülen hususlar tespit edilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

1. Murabaha İşlemleri

Murabaha arapça “r-b-h” kökünden “mufaale” kalıbında mastar olan bir kelimedir. Sözlükteki anlamı “çoğalma, artma” olan murabaha terim olarak “satın alınan malın maliyetine veya alış bedeline bir miktar kâr ilave ederek satmak” olarak ifade edilmektedir (Bayındır, 2005). Tüzel kişi veya kuruluşun talep ettiği malın temin veya maliyet fiyatının üzerine belirli bir miktar ilave edilerek temin eden tarafından vadeli olarak satılması (Günel, 1984) olarak da tanımlanan murabaha yönteminde alıcı, almak istediği malı veresiye alma imkânına kavuşurken satıcı da satmak istediği malını peşin satma olanağını elde etmektedir. Murabahada alım-satıma konu edilen malın niteliği, fiyatı, taksit miktarları ve süreleri belirlendiği takdirde satış gerçekleşmektedir (Çizakça, 1999).

İslami finans yöntemleri arasında, uygulamasının kolay oluşu ve işlem maliyetlerinin düşük düzeylerde gerçekleşmesinden dolayı çoğunlukla murabaha tercih edilmektedir. (Bulut, 2016) Özel finans kurumları faizsiz finansman araçları arasında murabahaya ağırlık vermişlerdir (Orman, 2000: 131-139) Fonlar; hemen hemen % 90 murabaha esas üzerine ticari veya sınai

sektörde kullanılmıştır.² Bu yoğunluk katılım bankalarında da aynı şekilde devam etmiştir. Dolayısı ile katılım bankalarının fon kullandırma işlemlerinin incelenmesinin en önemli ayağını murabaha oluşturmaktadır. Murabaha işlemlerinin uygulanışı vergilendirme ve belge düzeni açısından özel finans kurumlarında ve katılım bankalarında önemli sayılabilecek bazı farklılıklar göstermektedir.

Şunu da belirtmek gerekir ki bazı ülkelerin yasal mevzuatları İslami bankaların, faaliyetlerini verimli bir şekilde sürdürebilmeleri konusunda yeterli düzenlemeleri içermemektedir. Bunun en belirgin örneklerinden birini murabahada temellük ve kabz meselesinde görmek mümkündür. Şöyle ki, banka malı önce kendisi aldığı zaman gerekli vergileri ödemekte ve ikinci işlem olarak malı müşteriye sattığı zaman başa dönmüş olduğundan aynı vergi yeniden ortaya çıkmaktadır. (Cebeci, 2010: 127-128)

1.1. Özel Finans Kurumları Tarafından Yapılan Murabaha İşlemlerinde Belge Düzeni

Özel finans kurumları, kar ve zarara katılma esasına göre ülke içinden veya dışından fon toplayan ve topladıkları fonları aynı esasa göre çeşitli yollarla kullanabilen kuruluşlardır. Bu kuruluşlar hemen hemen tüm banka işlemlerini yapabilmekte, “banka benzeri” özellikle “yatırım bankası benzeri” bir kuruluş şeklinde görünmektedir. Bu kurumlar, bankalardan farklı olarak gerektiğinde her türlü ticari faaliyette de bulunabileceklerdir. Bazı konularda bankalardan önemli farklılıklar taşıdıkları için özel bir düzenlemeye tabi tutulmuşlardır. (Aytaç, 1986)

19 Aralık 1983 tarih ve 18256 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 83/7506 sayılı Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Özel finans kurumları, işletme konusu ve faaliyet bakımından, hem bir anonim ortaklık, hem de banka gibi düşünülmüş ve faaliyet sahaları geniş tutulmuştur. Esas ve Usullere Dair Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye’de faizsiz bankacılık esaslarına göre çalışan katılım bankalarının yasal dayanağı belirlenmiştir. “Özel finans kuruluşu adı ile faaliyet gösteren kurumlar, sağlam bir hukuki alt yapıya kavuşmalarını temin için Bankalar Kanunu kapsamına alınmışlardır. Bu gelişme ile birlikte temel çalışma prensipleri aynı kalan özel finans kurumları, genel hükümler açısından bankalar ile aynı mevzuatı paylaşmaktadır.” (<http://www.tkbb.org.tr/Documents/KoseYazilari/20130724152628.pdf>, 16/04/20019) 1999 yılında gerçekleşen bu olayın ardından, 2005 yılında yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankalarının; mevduat bankaları ile aralarındaki hukuki farklılıklar büyük oranda ortadan kalkmıştır.

Hayrettin Karaman özel finans kurumlarının işleyişini şu şekilde aktarmıştır: (<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0300.htm>, 08/01/2019)

“Türkiye'nin özel şartları yüzünden ticaret malını bedeli karşılığında alıp satmak suretiyle daha ziyade murabaha yapmışlardır. Alıp satma iki şekilde olmuştur.

a) Kurum kendi adamını gönderiyor, mal teslim aldırıp müşteriye teslim ettiriyor, faturalar da buna uygun olarak (biri ilk bayi tarafından satış, diğeri kurum tarafından satış olmak üzere iki fatura olarak) kesiliyor.

b) Kurum kendisinden mal almak isteyen müşteriye (sorudaki ifadeye göre fon kullanmak isteyen) vekâlet veriyor, müşteri kurumun vekili olarak malı -kurum adına- satın alıyor, kuruma fatura kestiriyor, kurum adına malı teslim alıyor, kurumun istediği yere -bu yer kendisinin deposu veya dükkânı da olabilir- naklettiriyor, sonra müşteri sıfatı ile kurumdan o malı satın alıyor, bu sefer de kurum ona fatura kesiyor.”

Özel finans kurumlarının bankacılık işlemleri nedeniyle lehlerine aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi bulunmaktadır. Özel finans kurumlarının kâr/zarar ortaklığından alınan kar payları, akreditif açılması, çek verilmesi, kredi kartı verilmesi, teminat mektubu

² Sebahattin Zaim, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Özel Finans Kurumlarının Sağlıklı Çalışabilmesi için Evvela insan Modelinin Oluşması Gerekir, Mülakatı Yapanlar: Osman AKYUZ/Ahmet ERTURK, Albaraka Türk Yayınları, 2000

verilmesi, havale ve transfer işlemleri, kasa kiralanması ve kambiyo işlemleri için sürekli banka ve sigorta muameleleri vergisi mükellefiyeti tesisi ettirmeleri gerekmektedir. (Vural, 2000: 227-233)

Diğer yandan özel finans kurumlarının murabaha işlemlerine ilişkin mal teslimleri, finansal kiralama işlemlerinden elde ettikleri gelirler ve bu kapsamdaki mal teslimleri ile her türlü sabit kıymet, demirbaş gayrimenkul ve hak satışları da katma değer vergisine tabidir. Bundan dolayı bu kurumların, banka ve sigorta kuruluşları dışındaki mali kuruluşlardan farklı olarak sürekli katma değer vergisi mükellefiyeti tesis ettirmeleri gerekmektedir. (Vural, 2000: 227-233)

Özel finans kurumları bankacılık faaliyetleri için 243 Seri No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğine uygun olarak dekont tanzim ederken, katma değer vergisine tabi olan, üretim desteği ve leasing gibi işlemler için fatura düzenlemişlerdir. (Vural, 2000: 227-233)

Fon toplarken katma değer vergisi ödemeyen konvansiyonel bankalar, Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17/4-e maddesinde yer alan istisna gereğince fon kullanırken de katma değer vergisi ile muhatap olmazken cari hesaplar ve katılma hesapları aracılığı ile fon toplayan özel finans kurumları ise fon kullandırma işlemlerine aracılık eden mal ve hizmetlerin hem alınması hem de satılması sırasında düzenlenen faturalarda katma değer vergisi ile karşılaşmıştır. Katma değer vergisi ve banka ve sigorta muameleleri vergisi dışındaki hususlarda ise, her ikisinin de anonim şirket şeklinde kurulmalarından dolayı, bankalar ile özel finans kurumları arasında önemli sayılabilecek farklılıklar bulunmamaktadır.

1.2. Katılım Bankaları Tarafından Yapılan Murabaha İşlemlerinde Belge Düzeni

Özel finans kurumlarının 5411 sayılı Bankacılık Kanunu bünyesine girmesi birkaç aşamadan oluşan bir süreç sonucunda gerçekleşmiştir. Bu sürecin basamaklarından ilki, 1999 yılında çıkarılan 4491 sayılı yasa ile 4389 Sayılı Bankalar Yasası'na tabii olmaları, ikincisi ise Vergi Usul Kanunu'nun 204 üncü maddesine 31.07.2004 tarihinde eklenen hükümdür. Vergi Usul Kanunu'nun 204 üncü maddesine eklenen hükümde, özel finans kurumlarının vergi kanunları uygulamasında banka olarak addolunacağı belirtilmiştir.

Bu husus 3 No.lu Gider Vergileri Sirkülerinde banka ve sigorta muameleleri vergisi yönünden değerlendirilmiştir. Sirkülere göre: *“Banka ve sigorta muameleleri vergisi uygulamaları açısından özel bir düzenleme yapılmadığı sürece özel finans kurumları banka olarak kabul edilecek ve her ne şekilde olursa olsun yapacakları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben alacakları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutulacaktır.”*

Yukarıda aktarıldığı üzere bu tarihe kadar katılım bankalarının fon kullandırma faaliyetlerine aracılık eden mal veya hizmeti müşterisine satması işlemi, normal bir mal veya hizmet teslimi olarak değerlendiriliyor ve bu teslim katma değer vergisine tabi tutuluyordu. Bu düzenleme ile birlikte özel finans kurumları vergi mevzuatı nezdinde banka olarak değerlendirileceğinden, bu işlemler banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi olacaktır.

Bu sürecin en önemli basamağını ise özel finans kurumlarının 19.10.2005 tarihinde kabul edilen 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile birlikte “Katılım Bankaları” adını almaları oluşturmaktadır. Bu adımla birlikte katılım bankalarının “banka” hüviyetine bürünme süreci nihayete ermiştir. Katılım bankaları günümüz dâhil faaliyetlerini bankalara ait hukuki mevzuat şemsiyesi altında devam ettirmektedir.

Özel finans kurumlarından bankaya geçiş süreci ile birlikte katılım bankalarının belge düzeninde de değişiklikler olmuştur. Tek fatura uygulamasına geçilerek murabaha, işleme konu malın alım ve satımına ait faturanın satıcı tarafından doğrudan katılım bankasının müşterisine düzenlenmesi suretiyle yapılmaya başlanmıştır.

25 Ocak 2019 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Yönetmelikle, “Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte” katılım bankalarını ilgilendiren bir takım değişiklikler yapılmıştır. Satım yöntemine dayalı işlemlerde ödemenin katılım bankası vasıtasıyla yapılması, alım satıma ilişkin belgenin bir suretinin katılım bankasınca muhafazası hükmü ise aynen yer almıştır. (Akçaoğlu, 2019:52)

2. Murabaha İşlemlerinin Türk Vergi Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi

2.1. Murabaha İşlemleri ve Vergi Usul Kanunu

2.1.1. Vergi Usul Kanunu'nun Borçlanma Maliyetleri ve Vade Farklarının Değerlemesine İlişkin Düzenlemeleri

Vergi Usul Kanunu'na göre *değerleme*, *vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespit edilmesidir*. Kanun'da işletmeye kayıtlı iktisadi kıymetlerin değerlendirilmesinde kullanılacak çeşitli yöntemler belirlemiş ve 274 üncü maddesinde emtianın maliyet bedeli ile değerlendirileceği belirtilmiştir. Bunun yanında makine ve teçhizat, taşıt ve gemi, gayrimenkul, demirbaş gibi iktisadi kıymetin değerlendirilmesi de maliyet bedeli ile yapılacaktır.

Maliyet bedelinin tanımı Kanun'un 262 nci maddesinde yer almıştır. Buna göre maliyet bedeli, *"iktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin artırılması münasebetiyle yapılan ödemelerle bunlara müteferri bilumum giderlerin toplamını ifade eder."*

Tanıma göre satın alınan emtianın maliyet bedeli; satın alma fiyatına, emtia için ödenmiş olan komisyon, nakliye ve benzeri giderlerin eklenmesi suretiyle tespit edilecektir. "Vergi Usul Kanunu'nun değerlendirme ile ilgili düzenlemeleri kesin ve nettir. İster satın alınsın ister imal edilsin emtianın değerlendirilmesi 274 üncü maddeye göre yapılacaktır." (Farhan, 2016:55)

Kanun'da maliyete dahil edilecek unsurlar sayılmış, borçlanma giderlerinin maliyetle ilişkilendirilmesi hususunda sarıh bir açıklama yapılmamıştır. Hem maliyet bedelinin açıklandığı 262 nci maddede hem de imal edilen emtianın maliyetini oluşturan unsurların sayıldığı 275 inci madde de, borçlanma maliyetlerinin ve vade farklarının emtia maliyeti ile ilişkilendirilip ilişkilendirilemeyeceği hususunda bir ifade yer almamış olup bu hususa ilişkin açıklamalar tebliğler vasıtası ile yapılmıştır.

238 Sıra no'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde Kanun'un 262 nci maddesine atıfla "bir giderin maliyet bedeline intikal ettirilebilmesi için; iktisadi bir kıymetin edinilmesi veya değerinin artırılması için yapılan ödemeler ile bunlara benzer ek diğer giderlerden olması gerektiği" belirtilmiştir. Tebliğ işletmelere, finansman temini maksadıyla bankalar veya benzeri kredi müesseselerinden alınan krediler için ödedikleri faiz ve komisyon giderlerinden dönem sonu stoklarına pay vermeleri hususunda serbestlik tanımaktadır. Buna göre mükellefler söz konusu ödemelerini doğrudan gider hesaplarına kaydedebilecekleri gibi, diledikleri takdirde stokta bulunan emtiaya isabet eden kısmı, bu emtianın maliyetine de dâhil edebileceklerdir.

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından bir mükellefin talebi üzerine 27/02/2015 tarihinde verilmiş olan B.07.1.GİB.4.42.16.01-125[8-2013/811]-27 sayılı Özelge'nin³ konu ile ilgili kısımları aynen aşağıya alınmıştır.

"İlgide kayıtlı dilekçenizde; Başkanlığımız ... Vergi Dairesi Müdürlüğü'nün ... sicil numaralı mükellefi olduğunuzu, alüminyum levha, plaka ve rulo imalatı ile iştiğal ettiğinizi, finansman ihtiyacınızı katılım bankaları ile finansman desteği anlaşması (murabaha) yaparak çözmeye çalıştığınızı, yapılan bu anlaşmalarda katılım bankasının, hammadde alışını yaptığınız yere fatura karşılığı ödeme yaptığını, şirketinizin de katılım bankasına anlaşılan kar marjı üzerinden geri ödeme yaptığını, yapılan işlemin bir kredi alışverişi olarak değil de ortak proje yürütülmesi şeklinde olduğunu belirterek, katılım bankalarına yapmış olduğunuz geri ödemeler eşit taksitli olmadığından, projeye ilişkin kar paylarının ödemeye bağlı mı gider yazılacağı, yoksa her bir yıla isabet eden tutarın kar payı oranında hesaplanarak ilgili yıllarda mı gider yazılacağı hususunda Başkanlığımız görüşü talep edilmektedir.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 262 nci maddesinde ...

³ **Özelge:** Vergi Usul Kanunu'nun 413 üncü maddesinde düzenlenmiş olan ve Gelir İdaresi Başkanlığı veya bu hususta yetkili kıldığı makamlar tarafından mükelleflerin, vergi durumları ve vergi uygulaması bakımından müphem ve tereddüdü mucip gördükleri hususlar hakkındaki taleplerine verilen izahatlardır.

Bu hüküm uyarınca, giderin maliyet bedeline intikal ettirilebilmesi için iktisadi bir kıymetin edinilmesi veya değerinin artırılması için yapılan ödemeler ile bunlara benzer ek diğer giderlerden olması gerekmektedir.

Aynı Kanununun 274 üncü maddesinde, ...

238 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinin "B-Dönem Sonu Stoklarının Değerlemesi İle İlgili Hususlar" başlıklı bölümünde, işletmelerin finansman temini maksadıyla bankalardan veya benzeri kredi müesseselerinden aldıkları krediler için ödedikleri faiz ve komisyon giderlerinden dönem sonu stoklarına pay vermelerinin zorunlu bulunmadığı, mükelleflerin söz konusu ödemelerini doğrudan gider olarak kaydedebilecekleri gibi, diledikleri takdirde stokta bulunan emtiaya isabet eden kısmı maliyete dahil edebilecekleri açıklanmıştır.

Bu açıklamalar dikkate alındığında şirketiniz tarafından mamul haline getirilmek üzere satın alınan hammadde, yardımcı madde ve malzemeler ile üretilen yarı mamul ve mamullerin Kanununun 275 inci maddesi uyarınca emtia kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sözü edilen tebliğde, satın alınan emtianın maliyet bedeline ilişkin açıklamalar yer almakla birlikte, emtia kapsamında değerlendirilen hammaddenin mükellef tarafından işlenmesi ve mamul haline getirilerek depolanması aşamasında, hammaddenin temini maksadıyla katılım bankasından alınan finansman desteği de dahil olmak üzere kredilere ait kur farkı, faiz ve/veya katılım bankasına ödenen kar paylarının emtianın maliyet bedeli ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Söz konusu hammaddenin depolanması aşamasından, diğer bir ifadeyle stoklara girdiği tarihten sonra ortaya çıkan kur farkı, faiz, katılım bankasına ödenen kar payları ve komisyon giderlerinin ise maliyetle ilişkilendirilmesi veya doğrudan gider yazılabilmesi de mümkün bulunmaktadır.

Anılan Kanununun 281 inci maddesinde alacakların mukayyet değerleriyle değerlendirileceği, mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacakların değerlendirilme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınacağı hükmü yer almaktadır.

Mezkur Kanununun 285 nci maddesinde borçların mukayyet değerleriyle değerlendirileceği, mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit borçların değerlendirilme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınacağı hükmü bulunmaktadır.

369 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinin 3-Alacak ve Borçların Değerlemesi başlıklı bölümünde, vadeli mevduat sözleşmesinden kaynaklanan alacak ve borçların hesap dönemi sonuna kadar hesaplanacak faiziyle birlikte dikkate alınacağı açıklanmıştır.

*Bu itibarla, şirketinizce satın alınan hammaddenin finansmanı için katılım bankasınca sağlanan finansman desteğinin dönem sonlarında kredi sözleşmelerine müstenit borçların değerlendirilmesi gibi değerlendirilme gününe kadar hesaplanacak **faizleriyle** birlikte dikkate alınması gerekmektedir."*

2.1.2 Vergi Usul Kanunu'nun Fatura Hakkındaki Düzenlemeleri

Vergi Usul Kanunu'nun 227 nci maddesinde, "bu kanunda aksine hüküm olmadıkça, bu kanuna göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan münasebet ve muamelelere ait olan kayıtların tevsiki"nin mecburi olduğu belirtilmiştir. Kanun üçüncü kişilerle yapılan muamelelerin varlığını kanıtlayıcı bilgi veya belgelerin gerek görülen hallerde resmi kurumlara tevsikini zorunlu kılmaktadır.

Faturanın tanımı ise Kanun'un 229 uncu maddesinde yapılmıştır. Madde faturayı: "satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesika" olarak tanımlamaktadır. Tevsik vasıtası olarak kullanılacak birçok vesika bulunmakla birlikte, fatura bu alanda en geçerli vesikalar arasında önlerde gelmektedir.

Kanun'un 232 nci maddesinde yer alan düzenleme gereğince:

"birinci ve ikinci sınıf tüccarlar kazancı basit usulde tespit edilenlerle defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçiler:

1. Birinci ve ikinci sınıf tüccarlara;
2. Serbest meslek erbabına;
3. Kazançları basit usulde tespit olunan tüccarlara;
4. Defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilere;
5. Vergiden muaf esnafa.

Sattıkları emtia veya yaptıkları işler için fatura vermek ve bunlara da fatura istemek ve almak mecburiyetindedirler. Dolayısı ile birinci ve ikinci sınıf tüccarlar kazancı basit usulde tespit edilenler dışında kalanlar tarafından yapılan teslim ve hizmetlerde fatura düzenlenmeyecektir.”

“Vergi Usul Kanununun mükerrer 257 nci maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak yayımlanan 243 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile bankalara, döviz alım-satım işlemleri ile menkul kıymetler borsasında aracı kurum sıfatıyla müşterileri adına yaptıkları menkul kıymet alım satımları hariç olmak üzere, yaptıkları bütün hizmetler veya satışlar dolayısıyla lehlerine tahakkuk edecek tutarları fatura yerine geçmek üzere düzenleyecekleri dekontlarla belgeleme zorunluluğu getirilmiştir.”⁴

243 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde yapılan açıklamalara göre dekontlar en az iki örnek olacak ve asgari aşağıdaki bilgileri barındıracak şekilde düzenlenecektir.

- Banka (ve Şube) adı, bağlı olduğu vergi dairesi ve vergi numarası,
- Müşteri adı-soyadı/unvanı, adresi, varsa vergi dairesi ve vergi numarası,
- Düzenleme tarihi,
- Birim kodu seri ve sıra numarası (dekontu düzenleyen her müstakil şube veya birimi tanıtmak üzere verilecek kod numarası ve dekontu düzenleyen her şube veya birim itibariyle her hesap dönemi başından itibaren 1'den başlamak üzere düzenleme sırasına göre verilecek müteselsil sıra numarası),
- Satılan emtia veya yapılan hizmetin nevi ve tutarı.

Tebliğde yapılan düzenlemeler gereğince, bankalar tarafından düzenlenen dekontlar Vergi Usul Kanunu'nun 229 uncu maddesi gereğince düzenlenmesi gereken faturanın yerine geçmekte, ayrıca fatura düzenlenmemektedir.

2.2. Murabaha İşlemleri ve Katma Değer Vergisi Kanunu

Katma değer vergisinin konusunu oluşturan işlemler, Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1 inci maddesinde düzenlenmiştir. Ticarî, sınaî, ziraî faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan mal teslimi ve hizmet ifaları, her türlü mal ve hizmet ithalatı ile maddede sayılan diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler verginin konusunu oluşturmaktadır.

Katma değer Vergisi Kanunu'nun teslim başlıklı üçüncü maddesine göre: “*Teslim, bir mal üzerindeki tasarruf hakkının malik veya onun adına hareket edenlerce, alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesidir. Bir mal üzerindeki tasarruf hakkının iki veya daha fazla kimse tarafından zincirleme akit yapılmak suretiyle, malın bu arada el değiştirmeden doğrudan sonuncu kişiye devredilmesi halinde, aradaki safhaların her biri ayrı bir teslimdir.*”

Katma Değer Vergisi Kanunu özünde mal ve hizmet teslimlerini vergilendirmektedir. Yukarıda aktarılan düzenlemeye göre malın fiili olarak teslimine gerek olmayıp, tasarruf hakkının yani mülkiyetin devri teslimin gerçekleşmesi için yeterlidir. Yapılan işlemin katma değer vergisinin konusu içerisinde yer alıyor olması durumunda, teslimin gerçekleşmesi ile birlikte vergi de doğacaktır. Ayrıca Katma Değer Vergisi Kanun'u açıkça bir mal üzerindeki tasarruf hakkının iki veya daha fazla kimse tarafından zincirleme akit yapılmak suretiyle, malın bu arada el değiştirmeden doğrudan sonuncu kişiye devredilmesi halinde, aradaki safhaların her birinin

⁴ 23/07/2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.55.15.01-2011-KDV-ÖZE-22-275 sayılı Özelge, <http://www.gib.gov.tr>

ayrı bir teslim sayılacağını, dolayısı ile vergilendirileceğini belirtmektedir.⁵ Bu şekildeki her iki teslim için ayrı ayrı vergi hesaplanması gerekmektedir.

Bunun yanında Katma Değer Vergisi Kanunu'nun istisnaları düzenleyen 17/4-e maddesinde "Banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler ve sigorta aracılarının sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin işlemleri" katma değer vergisinden istisna tutulmuştur. Bundan dolayı 5411 sayılı Kanun Kapsamında faaliyet gösteren bankaların lehlerine para almaları ile sonuçlanan işlemleri, banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi olacağından katma değer vergisinden istisna olacaktır.

Katma Değer Vergisi Kanunda yer alan bu düzenleme uyarınca, bankalar tarafından yapılan ve banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına girmeyen işlemler katma değer vergisine tabi olacak, banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler ise katma değer vergisinden istisna olacaktır. Kanun düzenlemesinden açıkça görüleceği üzere faaliyeti katma değer vergisinden istisna kılan husus banka tarafından yapılıyor olması değil banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi olmasıdır.

Katma değer vergisinin mükellefi Kanun'un 8 inci maddesinde düzenlenmiştir. Katma değer vergisinin mükellefi esas itibarıyla vergiye tabi işlemleri yapanlardır. Mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde mükellef teslimi yapan veya hizmeti ifa edendir. (3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, Md. 8)

2.3. Murabaha İşlemleri ve Gider Vergileri Kanunu

Gider Vergileri Kanunu'nun 28 inci maddesine göre: "Banka ve sigorta şirketlerinin 10/06/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir."

Kanunda muamelenin türüne veya mahiyetine yönelik herhangi bir kısıtlama getirilmediğinden, verginin doğması için yapılan muamele sonucunda banka lehine nakden veya hesaben bir para alınması verginin doğması için yeterli olacaktır.

Buradaki ayırıcı husus yapılan işlem sonucunda banka lehine, nakden veya hesaben bir para alınıyor olmasıdır. Kanun hükmüne göre yapılan işlem sonucunda banka lehine bir para alınıyorsa işlem bedeli üzerinden Kanunda belirtilen oranda banka ve sigorta muameleleri vergisi hesaplanacaktır. Bu düzenleme gereğince banka nezdinde borç doğuran işlemler banka ve sigorta muameleleri vergisinin konusuna girmeyecektir. Örneğin bankanın aktifinde kayıtlı bir taşıtı satması durumunda, banka lehine bir gelir doğacağından alınan bedel üzerinden banka ve sigorta muameleleri vergisi hesaplanması gerekmektedir. Bankanın taşıtı satın alması durumunda ise, banka lehine alınan bir paradan söz edemeyeceğimizden bu işlem banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına girmeyecektir.

Verginin matrahı Kanun'un 31 inci maddesinde düzenlenmiş ve banka ve sigorta muameleleri vergisinin matrahını 28 inci madde de yazılı paraların oluşturacağı belirtilmiştir.

3. Murabaha İşlemlerinin Vergi Usul Kanunu'nun Borçlanma Maliyetleri ve Vade Farklarının Değerlemesine İlişkin Düzenlemeleri Bağlamında Değerlendirilmesi ve Öneriler

Banka veya benzeri finans kurumlarından temin edilen kredilerin emtia alımında kullanılması durumunda işletmelerin, tahakkuk eden faizleri emtia maliyeti ile ilişkilendirmeyi veya doğrudan gider yazmayı tercih etmeleri durumlarına göre aşağıdaki muhasebe kayıtları yapılacaktır.

⁵ Bakınız: Katma Değer Vergisi Kanunu, Madde:2/2 - Katma Değer Vergisi Uygulama Genel Tebliği, I/A-2 Teslim

Kredinin Tahakkuk Kaydı			
102		Bankalar	XX
	300	Banka Kredileri	XX
Ödenen Faizin Satın Alınan Emtianın Maliyetine Aktarılması			
150/153		İlk Madde ve Malzeme / Ticari Mallar	X
300		Banka Kredileri	XX
	102	Bankalar	XXX
Ödenen Faizin Gider Yazılması			
300		Banka Kredileri	XX
780		Finansman Giderleri	X
	102	Bankalar	XXX

Burada açıklığa kavuşturulmak istenen nokta, murabaha işlemlerinde katılım bankaları tarafından malın maliyetine eklenerek müşteriye yansıtılan tutarla ilgilidir. Cevap aranan soru ise, bu tutar yasal defter kayıtlarına, finansman gideri olarak mı, yoksa doğrudan satın alınan malın maliyeti olarak mı aktarılmalıdır.

Yapılan çalışmalar kapsamında örnek alınan bir işletmenin murabaha yoluyla satın aldığı emtia için ödediği kar paylarını her iki şekilde de değerlediği görülmüştür. Bu işletme katılım bankasına ödediği kar paylarını; satın alınan emtianın maliyetine eklediği işlemlerin yanında, 238 Sıra no'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde kredi faizleri için alternatif olarak sunulan, finansman giderleri hesabına aktarmak suretiyle muhasebeleştirdiği işlemleri de olmuştur.

Gelir İdaresi Başkanlığının B.07.1.GİB.4.42.16.01-125[8-2013/811]-27 sayılı özelgesinde, açık bir şekilde katılım bankası ile yapılan murabaha sözleşmesi bir borç sözleşmesi olarak değerlendirilmiş ve katılım bankasına ödenen **kar payları için faiz** ibaresini kullanılmıştır. Bu yaklaşımdan hareketle, murabaha yoluyla sağlanan finansmanın değerlemesinin Vergi Usul Kanunu'nun borçların değerlemesine ilişkin düzenlemelerinin uygulanarak yapılması gerektiği belirtilmiştir. bundan dolayı henüz ödeme tarihi gelmemiş olsa bile, değerlendirme günü itibarı ile tahakkuk etmiş olan kar paylarının maliyete eklenebileceği veya gider yazılabileceği belirtilmiştir.

Aktarılan özgelge verilirken, murabahanın bünyesinde yer alan mal alış ve satışları göz ardı edilmiş ve murabaha sözleşmesi bir borç sözleşmesi olarak değerlendirilmiştir. Bundan dolayı katılım bankasına ödenecek tutarlar, bankadan doğrudan finansman sağlanmış gibi değerlendirilmekte, kar payları faiz olarak nitelenmektedir. Sonuç itibarıyla katılım bankaları tarafından *kar payı* olarak maliyete eklenen tutar, kredi *faizleri* ile aynı uygulamaya tabi tutulmuştur.

Mevcut düzenleme, emtia satın alınmasında kullanılan kredilere ödenen faizlerin değerlendirilmesinde işletmelere iki seçenek sunmaktadır. Murabaha işlemlerinde ödenen kar payları da aynı esaslar üzerinden değerlendirileceğinden bu seçenekler kar payları için de geçerli olacaktır. Özgedeki bu yaklaşım; kar paylarının kredi faizleri gibi tahakkuk ettiğini kabul ederek, mükelleflerin bu tutarları ortaya çıktıkları dönemlerde maliyete ekleme veya gider yazma şeklinde davranmaya itmektedir.

Kar payı, malın maliyetine katılım bankası tarafından eklenmekte ve bankanın karını oluşturmaktadır. Katılım bankası satın almış olduğu malı, üzerine kar eklemek suretiyle vadeli satmakta, böylece müşterisini finanse etmektedir. İşlemin fihhi açıdan sahih olabilmesi ancak;

kredili borçlanma değil kredili/vadeli mal satışı olduğunun kabulü ile mümkün olmaktadır. Aksi durum Vergi Usul Kanunu'nun değerlemeye ilişkin düzenlemelerine uygun olsa bile, işlemin fihhi şartlarını içermemektedir.

Zira katılım bankalarının varlık nedeni "faizsizlik ilkesi"dir ve bu ilke altın kuraldır. Faizsizlik ilkesinin ayaklarından biri de, fon kullandırma işlemlerinin nakit kredi verilmeyip, mal veya hizmetin peşin satın alınarak vadeli satılması veya ortaklık kurulması şeklinde ortaya çıkmaktadır. (Hazıroğlu, 2019:48)

Murabaha işleminin borç sözleşmesi olarak değerlendirilmesi ve kar paylarının tahakkukunun vadeye bağlanarak faiz olarak nitelendirilmesi bu ilkeyle açık bir şekilde ters düşmektedir. *Tebliğde; kar paylarının ayrıca düzenlenerek, henüz işlemin yasal defterlere ilk kaydedildiği aşamada tahakkuk ettiğinin belirtilmesinin, değerlemesinin buna uygun yapılması sağlayacak düzenlemenin yapılmasının murabahanın mahiyetine daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.* Böylece kar payları ile kredi faizlerinin bir birinden farklı olduğu ortaya konulmuş olacaktır. Zira kar paylarının satım bedelinin bir parçası olarak sözleşme anında doğduğu kabul edilmektedir. Faiz vadeye bağlı olarak tahakkuk etmekte iken, kar payı sözleşme anında tahakkuk etmekte ancak ödemesi vadeli yapılmaktadır.

Murabahanın sıhhat şartlarının iyi kavranması durumunda önerilen uygulamanın Vergi Usul Kanunu'nun 262 ve 274 üncü maddeleri düzenlemelerine daha uygun olduğu görülecektir. Satım sözleşmesinin kurulması ile birlikte, sözleşmede yer alan bedel, sözleşmeye konu malın ana maliyet unsuru olan iktisap bedelinin teşkil etmektedir. Dolayısı ile kar payı satın alma fiyatının bir parçası olarak değerlendiriliyorsa, faiz giderleri ile aynı uygulamaya tabi tutulmaları gerekmektedir. Burada idrak edilmesi gereken nokta satın alınan malın iktisap bedelinin; katılım bankasına borçlanılan tutarın tamamından yani, anapara ve kar payının toplamında oluştuğudur.

Emtia alımında kullanılan kredilerin *faizleri* ile murabaha işlemlerine ait *kar paylarının* farklı *değerlemesini* gerekli kılan en önemli fark; kar payının satım sözleşmesinin düzenlendiği anda tahakkuk etmesine karşılık, faizin vadeye bağlı olarak tahakkuk ediyor olmasıdır. Mevcut vergilendirme sisteminin *tahakkuk esası* üzerinden yürüdüğü hususu göz önüne alındığında, kar payları ile faizlerin yasal deftere intikal dönemlerinin farklı olması gerektiği görülecektir. Yapılan açıklamalar tabloda örnek üzerinden ayrıca değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Kar Payı ve Faizin Değerlemesinin Örnek Üzerinden Karşılaştırılması

Faiz	Kar Payı
<p>Faiz borç sözleşmesine dayandığından, sözleşmede belirlenen vadelerde tahakkuk etmekte ve Tebliğ'de yapılan düzenleme, faizi tahakkuk ettiği tarihlerde maliyete ekleme veya doğrudan gider yazma hususlarında seçimlik hak tanımaktadır.</p> <p>Örnek 4: (A) işletmesi bankadan almış olduğu 10.000 TL kredinin tamamını emtia alımında kullanmıştır. Kredi geri ödemesi aylık 3.000 TL olarak 4 eşit taksitte yapılacaktır.</p> <p>➤ Kredi, emtia alımında kullanıldığından, malın kayıtlara intikalinden sonra tahakkuk eden faizler, tahakkuk ettikleri dönemlerde gider yazabileceği gibi satın</p>	<p>Kar payının sözleşme anında tahakkuk ettiği ve mal bedelinin bir parçası olduğu kabul edilmektedir. Satın alım bedelinin tamamının (Anapara + kar payı) satın alınan malın kayıtlara intikal ettirildiği tarihte maliyet olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Vergi Usul Kanunu'nun 262 nci maddesi gereğince bu tutarın tamamı maliyet bedelini oluşturmaktadır.</p> <p>Örnek 5: Katılım bankası 10.000 TL'ye satın almış olduğu malları, satın alma bedeli üzerine 2.000 TL kar eklemek suretiyle 12.000 TL bedel üzerinden 4 eşit taksitte ödemek şartıyla müşterisine satmıştır.</p> <p>➤ Müşteri, murabaha konusu malı 10.000 TL'ye satın almış gibi muhasebeleştirmekte, 2.000 TL tutarındaki kar payını taksitlerin ödeme tarihlerinde</p>

<p>alınan emtianın maliyetine eklenmesi de mümkündür.</p> <p>Faizlerin emtia maliyetine dahil edilmesine karar verilmesi halinde emtia maliyeti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Satın alındığında → 10.000 - 1 Ay sonra → 10.500 - 2 Ay sonra → 11.000 - 3 Ay sonra → 11.500 - 4 Ay sonra → 12.000 <p>olacaktır.</p>	<p>tarihlerde tercihe binaen gider yazmakta veya maliyet hesaplarına aktarmaktadır. Bu uygulama kar payların tahakkukunu faizle aynı esaslara bağlamaktadır. Bu uygulamaya göre kar payları malın satın alınması tarihinde değil de taksitlerin vade tarihlerinde tahakkuk etmektedir.</p> <p>Kar Paylarının emtia maliyetine dahil edilmesine karar verilmesi halinde emtia maliyeti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Satın alındığında → 10.000 - 1 Ay sonra → 10.500 - 2 Ay sonra → 11.000 - 3 Ay sonra → 11.500 - 4 Ay sonra → 12.000 <p>olacaktır.</p>
---	---

Yukarıda da aktarıldığı üzere murabaha işlemlerinde ödenen *kar paylarının* tamamının satın alma işleminin gerçekleştiği tarihte emtianın maliyetine intikali, Vergi Usul Kanunu'nun 262 ve 274 üncü maddelerinde yapılmış olan emtia maliyetinin tespitine ilişkin düzenlemelere daha uygundur. Buna imkan sağlanması için 238 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde; “*işletmelerin murabaha suretiyle mal alımlarında katılım bankalarına ödedikleri kar paylarının, iktisap edilen malın maliyetinin ayrılmaz bir parçası olduğu*” belirtilmeli, “*bu kar paylarının satın alma işleminin gerçekleştiği tarihte, iktisap edilen malın maliyetine eklenmesi gerektiği*” açıklanmalıdır.

Diğer yandan vergilendirmede rekabet eşitliğini tesis etmek amacıyla, faizde olduğu gibi kar paylarında da vade tarihi itibarıyla gider yazma veya maliyete intikal ettirme hususunda seçimlik hak tanınması mümkündür. Bu halde ise aynı Tebliğ'e “*işletmelerin murabaha suretiyle mal alımlarında, katılım bankalarına ödedikleri kar payları ve komisyon giderlerinden dönem sonu stoklarına pay vermelerinin zorunlu bulunmadığı, mükelleflerin söz konusu ödemelerini doğrudan gider olarak kaydedebilecekleri gibi, diledikleri takdirde stokta bulunan emtiaya isabet eden kısmı maliyete dâhil edebilecekleri*” açıklanmalıdır. Böylece kar payları ile faiz giderleri ayrı ayrı zikredilmek suretiyle bir birlerinin yerine kullanılmalılarının önüne de geçilmiş olunacaktır.

4. Murabaha İşlemlerinin Vergi Usul Kanunu'nun Faturaya İlişkin Düzenlemeleri ile Katma Değer Vergisi Kanunu (KDV) ve Gider Vergileri Kanunu (BSMV) Yönünden Değerlendirilmesi ve Öneriler

4.1. Genel Değerlendirme

Aşağıya da aktarıldığı üzere, ÖZSOY katılım bankalarının murabaha sürecini iki şekilde işlettiklerini belirtmektedir. (Özsoy, 2012:163-173)

“Sipariş Formu Yöntemi: Bu uygulamada, belli bir malı almak isteyen ancak yeterli fona sahip olmayan müşteri, fon ihtiyacını karşılamak için katılım bankasına başvurur ve katılım bankası düzenlenen sipariş formu aracılığı ile söz konusu malı satıcıdan peşin bedel ile satın alır. Daha sonra banka bu malı vadeli olarak müşterisine satar ve mal ilk satıcı tarafından müşteriye teslim edilerek fatura bu kişi adına düzenlenir.

Vekâlet Yöntemi: Bu yöntemde banka fon ihtiyacını karşılamak için kendisine başvuran müşterisine, belli bir malı banka adına satın alması için vekâlet verir. Mal müşteri tarafından banka adına satın alınır ve banka satıcıya mal bedelini peşin olarak öder. Daha sonrada banka vekâlet yoluyla almış olduğu bu malı vadeli olarak müşterisine satar. İlk satıcı faturayı müşteri adına düzenler ve malı müşteriye teslim eder.”

Murabahanın uygulanışı ile ilgili olarak Aktepe ve Odabaşı da benzer bilgileri vermektedir.⁶

*"Sipariş formu uygulaması en emin ve güzel yoldur. Katılım bankası satıcıya hitaben göndereceği sipariş formu ile talep edilen malı kendi adına satın alacağını ifade etmekte yani icapta bulunmaktadır. Formda yer alan icap metni şu şekildedir: **"finansman sağlama yöntemimize uygun olarak, aşağıda/ekli proforma faturada malı/hizmeti mevcut olması ve satmayı kabul etmeniz halinde firmanızdan ..... TL bedelle satın alıyoruz."***

*Ayrıca formda satıcıya **"Mal(lar)ın / Hizmetin, fatura ve irsaliyesini Müşterimiz ..... adına tanzim ederek, müşterimiz ile mutabık kaldığınız teslim koşullarına uygun olarak müşterimize teslim ediniz. Mal(lar) / hizmet bedelinin havale edileceği banka hesabınızın, bankamıza bildirilmesini rica eder; bu vesileyle hayırlı işler dileriz"** denilmektedir."*

Faizsiz finans kurumunun malı satıcıdan doğrudan kendisinin alması murabaha işlemlerinde asıl kuraldır. Ancak murabaha talebinde bulunan müşteri dışında üçüncü bir şahsa veya çok zorunlu hallerde murabaha talebinde bulunan müşteriye vekâlet vermek suretiyle satıcıdan malın finans kurumu nam ve hesabına alınması da caizdir. (AAOIFI, 2018:207) Katılım bankası murabahayı yapmadan önce mal ya da mali hakkın müşterinin uhdesine geçip geçmediğini kontrol eder. Murabahanın geçerli olabilmesi için müşteri ile satıcı arasında daha önceden satış sözleşmesi yapılmamış olmalıdır.⁷

Günümüzde katılım bankaları murabaha konusu malın satın alınması işlemini yaygın olarak müşteriye vekâlet verilmesi suretiyle gerçekleştirmektedir. Katılım bankasının müşterisine vermiş olduğu vekâlette işleme konu malın kendi ad ve namına satın alınmasını istemektedir. Murabahanın sahih olması için işleme konu malın katılım bankası tarafından fiilen veya hükmen teslim alınması şartı yukarıda aktarılmıştır. İşleme konu malın fatura bedeli ile katma değer vergisi toplamından oluşan tutar banka tarafından doğrudan satıcıya aktarılmaktadır. Malın vekâlet suretiyle satın alınması ve bedelin doğrudan satıcının hesabına aktarılması hususları, işleme konu malın katılım bankasına *teslim* edildiğini ispatta vasıta olarak kullanılmakta, işlemin konvansiyonel bankaların kredi kullandırma işlemlerinden farklı olduğu ortaya konulurken ileri sürülmektedir.⁸

Her iki yöntemde de ilk satıcı tarafından katılım bankasının müşterisine düzenlenen tek bir fatura olduğu görülmektedir. Oysa Vergi Usul Kanunu düzenlemelerine göre, murabahada hem katılım bankası tarafından malın alınmasına dair işlemde hem de müşteriye satılmasına dair işlemde ayrı ayrı fatura düzenlenmesi gerekmektedir.

Muamele vergileri yönünde de durum buna benzer şekildedir. İşleme konu malın katılım bankası tarafından satın alınması aşamasında banka lehine yapılan herhangi bir tahsilat olmadığından, işlem katma değer vergisinin konusuna girmektedir. Katılım bankasının malı müşterisine sattığı aşamada ise banka alacaklı olduğundan, işlem banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi olacak ve katma değer vergisinden istisna olacaktır.

Vergi mevzuatında buna yönelik açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen, murabahada satıcının faturayı doğrudan alıcı adına düzenlemesi böylece katma değer vergisinin sadece bir kez uygulanması sağlamaktadır. (Özsoy, 2012:163-173) Banka, satın aldığı malın müşterisi zaten hazır olduğundan, çok kısa bir zaman dilimi içerisinde malı müşterisine satmakta ve ilk satıcının faturayı doğrudan kendi müşterisine düzenlemesini istemektedir. Bu şekliyle banka ve sigorta muameleleri vergisinin konusuna girmeyen bu işlemde katma değer vergisi

⁶ Mehmet Odabaşı, Katılım Bankaları Tarafından Uygulanan Murabaha Finansmanına Yönelik Bazı Eleştirilere Cevaplar, katılımdunyasi.com.tr., Erişim Tarihi: 16.01.2019

⁷ İshak Emin Aktepe, Katılım Bankaları ve Murabaha, <http://katilimfinansdergisi.com.tr>, Erişim tarihi: 16.01.2019

⁸ AAOIFI, Faizsiz Finans Standartları, Faizsiz Finans Standardı 8: Murabaha, TKBB Yayınları, Yayın No:10, İstanbul 2018

"3/1-4-a: Mümkün olduğu müddetçe, faizsiz finans kurumu mal bedelini satıcıya doğrudan kendisi ödemeli, mal bedeli vekâlet verilen müşterinin hesabına yatırılmamalıdır.

***Fıkhi Hükümlerin Dayanakları:** Faizsiz finans kurumunun mal bedelini satıcıya doğrudan kendisinin ödemesi hükmü, işlemin faizli krediden ibaret bir finansmana dönüşmesi şüphesinden kaçınma düşüncesine dayanmaktadır."*

hesaplanmaktadır. Hesaplanan bu vergi satıcı tarafından tahsil edilerek vergi dairesine ödenmekte, alıcı ise ödenen vergiyi ilgili olduğu dönemde indirim konusu yapabilmektedir. Diğer yandan katılım bankaları, malın satış bedelini ve buna eklemiş olduğu kar payını (kar payının üzerinden banka ve sigorta muameleleri vergisi hesaplayarak) müşterisinden tahsil etmektedir.

Burada iki noktanın problemlili olduğu değerlendirilmektedir.

- Bunlardan ilki katılım bankasının murabaha konusu malı satın aldığı aşamaya aittir. Katılım bankası işlemin sıhhatine binaen murabaha konusu varlığı satın aldığı beyan etmekte, ancak mevcut yasaların bu işlem için öngördüğü usul düzenlemelerine uymamaktadır. İlk bakışta işlemin fihhi açıdan sıhhati için fatura düzenleme zorunluluğunun bulunmadığı ileri sürülebilse de, bu durum bir özel hukuk tüzel kişisi olarak katılım bankalarının faaliyet gösterdikleri ülkenin yasalarında yer alan düzenlemelere uyma zorunluluğunu ortadan kaldırmamaktadır.

- İkinci husus murabahanın mevcut uygulamasında, katılım bankasının sadece finans sağlayan konumuna düşmesidir. Örneğin mevduat bankaları bir taşıt alımını finanse ederken sadece bedeli tutarında alıcıya kredi sağlamak ve verdiği krediyi vadesinde faizi ile birlikte geri tahsil etmektedir. Katılım bankası ise aynı taşıtın satın alınmasını finanse ederken, konvansiyonel bankanın üstlenmediği bir fonksiyonu üstlenmekte, taşıtın önce alıcısı sonrada satıcısı olmaktadır. Ancak mevcut uygulamada hem işlemin sorumluluğu eksik alınmakta hem de işlemin konvansiyonel bankaların kredi kullandırma işlemlerine aşırı benzemesine yol açılmaktadır. Söz konusu işlemde katılım bankası ne almış olduğu taşıtı kendi adına tescil etmekte nede satış aşamasında fatura düzenlemektedir. Yapılan işlemin varlığını tevsik edici mahiyette olan faturaya bakıldığında ne satıcı hanesinde, nede alıcı hanesinde katılım bankasına rastlanmayacaktır.

İşlemin fihhi sıhhati açısından katılım bankasının malı sat alması ve maliyetini bildirmek suretiyle müşterisine satması gerekmektedir. Oysa faturada katılım bankası işlemin hiçbir tarafında yer almamaktadır. Hem satıcı hem de alıcı tarafından yapılan işleme ait defter kayıtlarında da durum aynıdır.

Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik'te 29 Ocak 2019 tarihinde yapılan değişiklikle birlikte finansman destekleri “*satım yöntemi*” başlığı altında toplanmış ve satım yönteminin tanımı şu şekilde yapılmıştır.

“Satım yöntemleri: Finansman sağlama amacıyla müşterinin ihtiyaç duyduğu her türlü maddi ve gayri maddi mallar ile hak ve hizmetin, bedeli satıcıya ödenerek tedarik edilmesi işlemidir. Satım yöntemleri; kâr beyanı ile satım (murabaha), kârsız satım (tevlîye), pazarlık usulüyle satım (müsaveme), peşin ödemeli satım (selem), açık hesaplı satım (isticrar), kâr beyanı ile emtia satımı (teverruk) ve eser sözleşmesi (istisna) türlerinden oluşur.”

Yönetmelik murabahayı satım olarak sınıflandırmış ve katılım bankasının fon kullandırma işleminin: mal, hak veya hizmetin tedarik edilerek müşterisine satılması suretiyle gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu düzenleme katılım bankasının fon kullandırma işlemini alım ve satım yapmak suretiyle gerçekleştirdiğini göstermektedir. Katılım bankalarının mevcut uygulaması ise daha çok Yönetmeliğin 19 uncu maddesinin değişmeden önceki halini yansıtmaktadır.⁹

⁹ Bankaların Kredi İşlemlerine Dair Yönetmelik, Madde 19: Katılım bankalarınca finansman sağlama yöntemleri

(Değişmeden önceki hali) **a) Kurumsal Finansman Desteği:** Katılım bankası ile fonu kullanacak işletme arasında akdedilecek sözleşme dahilinde, işletmenin ihtiyaç duyduğu her türlü emtia, menkul kıymet, gayrimenkul, hak ve hizmet bedelinin satıcıya ödenmesi koşuluyla işletmenin borçlandırılması işlemidir. Bu yöntemle kullanılacak fonlarla ilgili alım satımına ilişkin belgenin bir suretinin katılım bankasınca muhafazası zorunludur.

(Değişmeden önceki hali) **b) Bireysel Finansman Desteği:** Bireysel ihtiyaçlar için, gerçek kişi ahcılarının doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin, katılım bankası tarafından satıcıya ödenmesi koşuluyla alıcının borçlandırılması işlemidir. Bu yöntemle kullanılacak fonlarla ilgili alım satımına ilişkin belgenin bir suretinin muhafazası zorunludur.

Bankacılık mevzuatında yapılmış olan bu düzenlemeye paralel olarak vergi mevzuatında düzenleme yapılması mümkündür. Böylece bankacılık mevzuatına girmiş olan murabaha ve diğer yöntemler vergi mevzuatında da kendisine yer bulmuş olacaktır.

Orman, faizsiz finans enstrümanlarının odağında *müşarekenin* yer aldığını ve *mudarebeden* geçerek *murabahaya* doğru devam eden bir silsile olduğunu, özel finans kurumlarının bunlardan daha çok murabahaya yoğunlaştığını ifade etmiştir. Orman'a göre bazı dindar insanlar buna itiraz etmektedir. Onlara göre *murabahanın* faizli işlemlerden herhangi bir farkı yoktur ve bu adeta faizin, murabaha gibi dindar insanlara sempatik gelebilecek bir isim altında İslamileştirilmesi ve meşrulaştırılmasından başka bir durum değildir.

Orman ifadelerine şu şekilde devam etmektedir: (Orman, 2000:131-139)

“Bu itirazın ise ciddiye alınacak tarafı olmakla beraber, daha sağlıklı bir değerlendirme için murabaha işlemine daha yakından bakmak gerekir.

Murabaha, faizsiz finansman enstrümanları dairesinin marjında, yani en dış halkasında yer almakta olup, hemen ötesinde faizli finansman enstrümanları dairesi vardır ve her sınır bölgesi gibi tartışmaya açık bir özellik taşır. Eğer finansal işlemler faizliden faizsize doğru uzanan bir yelpaze şeklinde düşünülürse, murabaha ikisi arasındaki geçiş bölgesini oluşturur ve bundan dolayı, sonunu oluşturduğu dünya ile başını oluşturduğu dünyanın ortak özelliklerini taşır. Hatta eğer faizli ve faizsiz finansman araçlarını iki ayrı küme şeklinde düşünürsek, murabahanın iki kümenin kesişim kümesi olduğu dahi söylenebilir. Dolayısıyla, olaya nereden bakıldığına bağlı olarak, murabahanın her iki alana aidiyeti de ileri sürülebilir. Faizsiz işlemler dünyasından bakıldığında onun bir devamı olarak ve faiz olmadığı şeklinde görülebileceği gibi, faizli işlemler dünyasından bakıldığı zaman pekâlâ onun da bir devamı olarak ve faiz gibi görülebilir. Böyle olunca murabahada faize benzeyen taraflar olduğunu söylemenin yanlış bir tarafı yoktur. Yanlış olan, faizli işlemlerden ayrılan bazı tarafları da olduğunu gözden kaçırmaktır.”

Aslında katılım bankalarının murabaha işlemlerine yönelik bazı kesimlerin tereddütleri bazı kesimlerin ise eleştirileri aynı minvalde halen devam etmektedir. Günümüzdeki uygulanış tarzına ve yüklendiği fonksiyona bakıldığında; aynı ismin üstlenilmesi, aynı mevzuata tabi olunması gibi süreçlerin sonucunda, faizli işlemler tarafına daha çok yaklaşıldığı eleştirilerine maruz kalınmaktadır.

Eğer murabaha faizsiz finansman işlemlerinin bir vasıtası olarak kullanılmak isteniyor ve insanların aklında tereddüt bulunmadan bu alana yönelmelerinin sağlanması amaçlanıyor ise; kesişim kümesinde faizli taraftan uzaklaşılması, faizli tarafa daha yakın durulması gerekmektedir. Bunu sağlamanın yolu ise *murabaha* ile finansmanın, *faizli* finansmanda ayrı olan taraflarının ön plana çıkarılması ve bunlara vurgu yapılması olacaktır.

“Katılım bankaları, gelir elde etme amaçlı olarak müşterilerine nakit finansman sağlayamazlar.” (T.C. Resmi Gazete, 25/01/2019, Sayı:30666) Finansman sağlama işlemini, geleneksel ticari bankacılık sistemi tarafından kullanılan ürünlerin, kendi yapılarına uygun hale getirilmesi suretiyle oluşan; murabaha, mudarebe, sukuk, müşareke benzeri modellerle gerçekleştirmektedir. (Topçu, 2018:46) Normal şartlarda murabaha işlemi şekil yönünden fıkha uygundur. İşlemden maksat, bir malı alıp araya vade farkı koyarak satmak ise (mal gerçekten alınıyor ve satılıyorsa) bunda sorun yoktur. İşlemden maksat araya bir işlem sokarak faizli kredi vermek/almak ise bu hile olur. (<http://www.hayretinkaraman.net/yazi/hayat/0300.htm> , 25/01/2019)

Vergi Usul Kanunu'nun en temel prensiplerinden biri 3 üncü maddesinde yer alan *ispata* ilişkin düzenlemedir. Bu maddeye göre, “*Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır.*” Katılım bankaları veya murabahanın diğer tarafında yer alan müşteriler, vergilendirme ile ilgili olarak yöneltilecek, *yaptığınız işlemin gerçek mahiyet nedir* sorusuna verilecek cevap nasıl olacaktır.

- i. Mal alış ve satışı suretiyle finansman hizmeti sunulmuş ve *kar* elde edilmiştir.
- ii. Borç vermek suretiyle finansman hizmeti sunulmuş ve *faiz* elde edilmiştir.

Maliye idaresi, fatura uygulamasının mevcut halinden hareketle murabahayı konvansiyonel bankaların kredi kullandırma uygulamaları ile aynı şekilde değerlendirmektedir. Nihayetinde de murabaha işlemlerinin ve kar paylarının verileştirilmesi konvansiyonel bankaların kredi kullandırma işlemlerinin vergilendirilmesine ilişkin esaslar üzerinden yapılmaktadır.

4.2. Murabaha İşlemlerinin Vergi Usul Kanunu'nun Faturaya İlişkin Düzenlemeleri Bağlamında Değerlendirilmesi

“İslâm hukuk doktrininde tarafların maksadını objektif, açık ve kesin olarak ifadeye yarayan söz, yazı, imza, fiil gibi vasıtalarla, hatta bazı durumlarda sükûtle satım akdinin kurulabilmesine imkân tanınmıştır.”¹⁰ Güncel hukuk mevzuatında da borç doğuran sözleşmeler için genel kural olarak şekil serbestisi benimsenmiştir.¹¹ Bunun yanında devletler ticari hayatın işleyişini düzenleyici birçok kural ihdas etmekte, hem ticari hayatın işleyişinin sağlanması hem de sağlıklı bir vergilendirilmenin tanzim edilebilmesi için belirlenmiş belgelerin düzenlenmesini ve defter kayıtlarının yapılmasını istemektedir.

Fatura, mal teslimi veya hizmet ifasını tevsik etmek amacıyla, satışı yapan veya hizmeti sunan tarafından düzenlenerek müşteriye verilmektedir. Katılım bankasının müşterisine verilen faturanın ilk satıcı tarafından düzenlenmesi, işlemin Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından verilen bir özeldede şu şekilde değerlendirilmesine yol açmıştır.¹²

“Murabaha, peşin mal alıp, vadeli satma yoluyla fon kullandırma şekli olup kısa vadeli getiri imkanı sağlamaktadır. Murabahada, faizsiz banka, müşterinin istemiş olduğu malı satın almakta ve satın alma fiyatına birtakım maliyetleri ve karı ekleyerek ileri bir tarihte müşteriye satmaktadır. Ancak, özeldede talep formu eklerinin tetkikinden şirket tarafından satın alınan hammaddenin finansmanın katılım bankası tarafından sağlandığı ve faturanın da tedarikçi tarafından şirket adına düzenlendiği anlaşılmaktadır. Buna göre, olayda gerçek mahiyet itibarıyla katılım bankası şirketin hammadde almına finansman desteği sağlamaktadır.”

Aslında aktarılan bu ifadelerin belge düzeni açısından isabetli olduğu ifade edilebilir. Muhtemeldir ki katılım bankaları da değerlendirmenin bu şekilde olduğunu farkında olarak, işlemleri tek fatura üzerinden yürütmektedir. Bir yönüyle bakıldığında bu uygulama işlemin, kolay ve sorunsuz bir şekilde yürütülmesine olanak sağlamaktadır. Ancak diğer yandan işlemin kamu otoritesi nazarında konvansiyonel bankaların kredi kullandırma işlemleri ile aynı uygulama olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Murabahanın müşteriye vekâlet verilmesi suretiyle icra edilmesinin genel bir uygulama haline gelmesi ve tek fatura; işleme yönelik algının bu şekilde olmasını normal kılmaktadır.

Ayrıca katılım bankasına fatura düzenlenmemesi, murabahada yaygın olarak kullanılan vekâletin mali yönden hiçbir sonuç doğurmamasına neden olmaktadır. İşlemin bütün sonuçları ve sorumluluğu satıcı ve banka müşterisinin üzerine yüklenmektedir.

Murabahanın her iki aşaması da ayrı bir satım akdi olduğundan Vergi Usul Kanunu'nun 229 uncu maddesi gereğince bu işlemlerin fatura ile tevsik edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında 243 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile bankalara, yaptıkları bütün hizmetler veya satışlar dolayısıyla lehlerine tahakkuk edecek tutarları fatura yerine geçmek üzere düzenleyecekleri dekontlarla belgeleme zorunluluğu getirilmiş olduğundan, katılım bankasının müşterisine yapmış olduğu satışta fatura düzenlenmesine gerek bulunmamaktadır. Bu satışın banka dekontu ile yapılması yeterli olacaktır.

¹⁰ TDV İslam Ansiklopedisi, Ali Bardakoğlu, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, “Bey” maddesi

¹¹ Türk Borçlar Kanunu, Madde 12,

“Sözleşmelerin Şekli: Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir.

Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz.”

¹² 27.02.2015 tarih ve B.07.1.GİB.4.42.16.01-125[8-2013/811]-27 sayılı özeldede

4.3. Murabaha İşlemlerinin Katma Değer Vergisi Kanunu'nun Teslime İlişkin Düzenlemeleri Bağlamında Değerlendirilmesi

Katılım bankaları tarafından yaygın olarak tercih edilen murabahanın tanımı, işlemi yapanların bir tür mal alış verişinin tarafı olduklarını göstermektedir. Bu alış veriş, katma değer gergisinde tanımlanmış olan ve vergilendirilmek istenilen *teslim* fiilinin cereyan etmesine yol açmaktadır.

Murabaha işlemlerinde malın fiili tesliminin yanında hükmi teslimi ile yetinilmesi de mümkündür. İslam dini malın teslim alınmasıyla ilgili olarak belirli bir şekil ve yöntem ortaya koymayıp bunu örf ve teamüle bırakmıştır. Ayrıca teslimdeki amaç, mal üzerinde tasarrufta bulunulmasını sağlamaktır. Bu amacın gerçekleşmesini sağlayan ve mal üzerinde tasarruf imkânı veren her yöntem malın teslimi anlamına gelir. (AAOIFI, 2018:225) Katma Değer Vergisi Kanunu teslimi vergilendirmekte ve vergilendirme için tasarruf hakkının devrini yeterli görmektedir.

Kanun'un 2 nci maddesinde tasarruf hakkının devriyle teslimin gerçekleşmiş olacağı, iki veya daha fazla kimse tarafından zincirleme akit yapılmak suretiyle, malın bu arada el değiştirmeden doğrudan sonuncu kişiye devredilmesi halinde, aradaki safhaların her birinin ayrı bir teslim olduğu belirtilmiştir.

Özetle, fıkhi şartlarını taşıyan bir murabaha işlemi Katma Değer Vergisi Kanunu'nun teslim ilişkili düzenlemeleri ile birlikte değerlendirildiğinde; işleme konu malın katılım bankası tarafından satın alınması safhasının bir teslim, maliyet bedeli üzerine kar eklenerek müşteriye satışı safhasının ise ayrı bir teslim olduğu söylenebilir. Bu durumda her iki teslimde, ayrı ayrı katma değer vergisinin konusuna girmektedir.

Katılım bankalarının mal ve hizmet, sabit kıymet, demirbaş ve benzeri alımları katma değer vergisinin konusuna girerken, her ne adla olursa olsun kendi nam ve hesabına para tahsil etmesine yol açan işlemleri banka ve sigorta muameleleri vergisinin konusuna girmektedir. Murabahanın ikinci işleminde katılım bankası lehine tahsil edilen bir tutar olduğundan, işlem banka ve sigorta muameleleri vergisinin kapsamına girmekte ve Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17/4-e maddesi gereğince katma değer vergisi istisnasından yararlanmaktadır.

Özel finans kurumlarından katılım bankacılığına giden süreç bankacılık mevzuatı üzerinden gerçekleşmiş; vergi kanunlarında nevi şahsına münhasır sayılabilecek olan ve kendine özgü finansman toplama ve kullandırma yöntemleri bulunan bu kurumların işleyişine yönelik gerekli düzenlemeler yapılmamıştır. Bu konuda öne çıkan tek düzenleme, geçiş sürecinde Vergi Usul Kanunu'nun 204 üncü maddesinde yer almıştır. Ancak bu düzenleme ve devamında gelen geçiş süreci, katılım bankalarının vergi mevzuatı nezdinde konvansiyonel bankalarla aynı prensipler üzerinden değerlendirilmesine yol açmış ve bu durum Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından verilmiş olan özelgelere de yansımıştır.¹³

¹³ 27.02.2015 Tarih ve B.07.1.GİB.4.42.16.01-125[8-2013/811]-27 Sayılı Özelge:

"İlgide kayıtlı dilekçenizde; Başkanlığımız ... Vergi Dairesi Müdürlüğünün ... sicil numaralı mükellefi olduğunuzu, alüminyum levha, plaka ve rulo imalatı ile iştigal ettiğinizi, finansman ihtiyacınızı katılım bankaları ile finansman desteği anlaşması (**murabaha**) yaparak çözmeye çalıştığınızı, yapılan bu anlaşmalarda katılım bankasının, hammadde alışı yaptığınızı yere fatura karşılığı ödeme yaptığını, şirketinizin de katılım bankasına anlaşılan kar marjı üzerinden geri ödeme yaptığını, yapılan işlemin bir kredi alışverişi olarak değil de ortak proje yürütülmesi şeklinde olduğunu belirterek, katılım bankalarına yapmış olduğunuz geri ödemeler eşit taksitli olmadığından, projeye ilişkin kar paylarının ödemeye bağlı mı gider yazılacağı, yoksa her bir yıla isabet eden tutarın kar payı oranında hesaplanarak ilgili yıllarda mı gider yazılacağı hususunda Başkanlığımız görüşü talep edilmektedir.

...

Bu itibarla, şirketinizce satın alınan hammaddenin finansmanı için katılım bankasınca sağlanan finansman desteğinin dönem sonlarında kredi sözleşmelerine müstenit borçların değerlendirilmesi gibi değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınması gerekmektedir."

29.12.2017 Tarih ve 64597866-125[30]-25571 S"ylılı Özelge:

"İlgide kayıtlı özelge talep formu ve eklerinde, bankanız tarafından yurt dışında kurulacak özel amaçlı bir kurum (...) aracılığıyla gerçekleştirilecek bir kira sertifikası ihraç işlemi sonucunda elde edilen fonun, mudaraba finansman yöntemi ile bankanıza aktarılmasıyla bankanızca bir fonlama işleminin gerçekleştirileceği .... yurt dışında kurulacak özel amaçlı kurum tarafından gerçekleştirilecek kira sertifikası (sukuk) ihraçı neticesinde sağlanan fonun şirketinize kullandırılması

Özetle, katılım bankalarının tek fatura uygulaması, Katma Değer Vergisi Kanunu'nun *teslime* ve Vergi Usul Kanunu'nun fatura *faturaya* ilişkin düzenlemeleri bağlamında ortaya şöyle bir sonuç çıkarmıştır.

Tablo 2: Tek Fatura Uygulamasının Vergi Mevzuatına Yansıması

	İşlemin Mevcut Hali	İşlemin Vergi Uygulamalarına Yansıyan Şekli	
		Fatura	KDV
1. İşlem	Katılım bankası vekâlet yoluyla malı satın almaktadır.	İki işlem faturaya tek bir işlem gibi yansımaktadır. Satıcı tarafından, bankanın müşterisine tek bir fatura düzenlenmektedir.	Bankanın müşterisi ile satıcı arasında gerçekleşen tek bir <i>teslim</i> varmış gibi KDV uygulanmaktadır.
2. İşlem	Katılım bankası vekâlet yoluyla malı müşterisine satmaktadır.		
Sonuç	Bünyesinde iki adet <i>teslim</i> barındırmaktadır.	Satıcı faturayı nihai alıcıya düzenlemiştir. Tekbir <i>işlem</i> vardır.	Satıcı malı bankanın müşterisine <i>teslim</i> etmiştir. Bir adet teslim vardır.

4.4. Murabaha İşlemlerinde Fatura Düzeni ve KDV ve MSMV Uygulamasına İlişkin Öneriler

Vergi Usul Kanunu'nda açık bir şekilde faturanın satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesika olduğu belirtilmiştir.

Katılım bankasının müşterisinin elinde murabaha yapmak suretiyle finansmanını sağlamış olduğu bir fatura bulunmaktadır ve bu faturada satıcı hanesinde katılım bankasının ödeme yaptığı gerçek veya tüzel kişinin adı veya unvanı yer almaktadır. Bu faturanın *tevsik* edilmesi gereği hâsıl olduğunda, faturaya konu malın satıcısının fatura üzerinde yer alan kişi mi yoksa katılım bankası mı olduğunu bir örnek üzerinden ele alalım.

Örnek 6:

(K) Ltd. Şti. işletmesi ihtiyaç duyduğu ticari malların finansmanını temin etmek amacıyla murabaha yapmak üzere katılım bankasına başvurmuştur. Katılım bankası kendisine başvuran (K) Ltd. Şti.'ne vekâlet vermek ve bedelini peşin olarak ödemek suretiyle bu malları (Y) A.Ş.'den satın almış ve vadeli olarak (K) Ltd. Şti.'ne satmıştır. (Y) A.Ş. katılım bankasına satmış olduğu malların faturasını (K) Ltd. Şti. adına düzenlemiş ve malları bu firmaya teslim etmiştir.

Fatura düzeni: Vergi mevzuatında yer alan düzenlemeler gereğince faturada: faturayı düzenleyen adı, varsa ticaret unvanı, iş adresi, bağlı olduğu vergi dairesi ve hesap numarası; müşterinin adı, ticaret unvanı, adresi, varsa vergi dairesi ve hesap numarasının yer alması gerekmektedir.

Bu işleme ait faturanın satıcıya ait hanesinde (Y) A.Ş.'nin bilgileri yer alırken, alıcıya ait hanede (K) Ltd. Şti.'ne ait bilgiler yer alacaktır. Düzenlenen faturaya göre, katılım bankası bu işlemin hiçbir safhasında yer almamış, sadece işlemi finanse etmiştir.

sonucunda yapacağınız kar payı (faiz) ödemelerine ilişkin kurumlar vergisi stopaj oranı konusunda Başkanlığımız görüşü talep edilmektedir.

...

Bu hüküm ve açıklamalara göre, bankanız tarafından yurt dışında kurulacak özel amaçlı kurum (...) aracılığıyla, Sermaye Piyasası Kurulunun izin ve denetimine tabi olmadan, ihraç edilecek olan kira sertifikaları nedeniyle sağlanacak kaynak (fon) için yurt dışında mukim ...'ye yapacağınız **alacak faizi mahiyetindeki** ödemeler üzerinden 2009/14593 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 1 inci maddesinin birinci fıkrasının 5 numaralı bendinin (b) alt bendi kapsamında %1 oranında kurumlar vergisi kesintisi yapılması gerekmektedir."

Bu fatura bir kamu kurumuna tevsik edildiğinde, Kanuni tanım gereği faturada yer alan malın satıcısı katılım bankası değil, faturayı düzenleyen taraf olacaktır.

Katma Değer Vergisi: (Y) A.Ş. tarafından malın bedeli üzerinden, malın tabi olduğu nispet ölçüsünde katma değer vergisi hesaplanmakta ve mal bedeli ile birlikte katılım bankasından tahsil edilmektedir. (Y) A.Ş. tahsil ettiği katma değer vergisini yasal defterine “391 Hesaplanan KDV” hesabına kaydettikten sonra, beyan dönemleri itibarıyla mahsup işlemlerini yaparak vergi dairesine ödemektedir.

(K) Ltd. Şti. mal bedelini ve kendisine düzenlenen faturada yer alan katma değer vergisini katılım bankasına borçlanmaktadır. Faturada yer alan katma değer vergisi yasal defterlerde 191 İndirilecek KDV hesabına kaydedilmekte ve dönem sonunda yapılacak mahsuplaşmada indirim konusu yapılmaktadır.

Tek fatura düzenlenmek suretiyle, yapılan teslimlerden sadece bir kez katma değer vergisi uygulanması sağlanmaktadır.

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi: Katılım bankası satın almış olduğu malı üzerine kar payı ekleyerek müşterisi olan (K) Ltd. Şti.’de satmıştır. Hem alış hem de satış işlemlerinde katılım bankası adına fatura düzenlenmediğinden, katılım bankası katma değer vergisi ile muhatap olmamaktadır. Müşteriden; satıcıya ödenen tutar anapara, satışta maliyete eklenen kısım ise kar payı olarak tahsil edilmektedir. Kar payı, banka lehine kalan tutarı temsil etmektedir. Bu yüzden bu kısım üzerinden banka ve sigorta muameleleri vergisi hesaplanmaktadır.

Vergi hukukuna ilişkin yasal düzenlemelerin mevcut haliyle uygulanması durumunda, murabahada hem katma değer vergisi hem de banka ve sigorta muameleleri vergisi açısından bir takım problemlerin ortaya çıkma ihtimali bulunmaktadır. Katma Değer Vergisi Kanunu’nun teslim ilişkili düzenlemeleri gereğince ilk teslimde katılım bankası adına fatura düzenlenmesi durumunda düzenlenen faturada katma değer vergisi de hesaplanması gerekecektir. Banka bu vergiyi defterine kaydederek, satıcıya veya tevkif etmek suretiyle vergi dairesine ödeyecek, ancak işleme konu malın banka tarafından müşteriye satışı, katma değer vergisinden istisna olduğundan müşterisine yansıtamayacaktır. Bunun yerine maliyet olarak değerlendirerek satış bedeli içerisinde müşteriden tahsil etme yoluna gidecektir.

Söz konusu verginin, katılım bankasının üzerinde kalmasını engellemek amacıyla satış bedeli içerisinde alıcıya yansıtılması ise yeni sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Zira bu durumda katma değer vergisi mal bedeli içerisinde dâhil olduğundan, alıcının indirim müessesesinden yararlanması imkânını ortadan kaldırmakta ve malın maliyetini artırmaktadır.

Faturanın doğrudan banka müşterisine düzenlenmesi suretiyle bu sorunların önüne geçilmektedir. Böylece müşteri kendisine düzenlenen faturada yer alan katma değer vergisini, hem indirim konusu yapmakta hem de satın aldığı malın bedeline ekleyerek nihai tüketiciye yansıtılmaktadır.

Murabahanın fiilen uygulanışı ile vergi yasaları arasındaki uyumsuzluğun iki şekilde giderilmesi mümkündür. Bunlardan ilki yasal mevzuatın mevcut olan tek fatura uygulamasının sağlıklı bir şekilde işleyişini sağlayacak hale getirilmesi, ikincisi ise uygulamada çift fatura sistemine geçilmesi ve sistemin işleyişi ve rekabet gücünü temin açısından gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılmasıdır.

4.4.1. Tek Fatura Uygulaması

Amaç katılım bankalarının mevcut tek fatura uygulamasının vergi mevzuatına uygun bir şekilde işleyişini sağlamaktır. Bunun için hem Vergi Usul Kanunu’nda hem de Katma Değer Vergisi Kanunu’nda bir takım değişiklikler yapılarak mevzuatın bu uygulamaya izin verir hale getirilmesi gerekmektedir.

Öncelikli olarak Vergi Usul Kanunu’nun “Fatura Kullanma Mecburiyeti” başlıklı 232 nci maddesine, aşağıda aktarılan mahiyette bir hüküm eklenmesi gerekmektedir.

“Katılım bankalarının murabaha sözleşmesine istinaden birinci fıkrada sayılanlardan aldıkları malların faturası, satıcı tarafından katılım bankasının malı sattığı nihai alıcı adına düzenlenir”

Yapılacak diğer işlem ise Katma Değer Vergisi Kanunda yer alan teslim ilişkili hükümlerin fatura düzenine uygun hale getirilmesidir. Kanun’un teslimi düzenleyen 2 nci maddesine, aşağıdaki benzer bir fıkra eklenmesi suretiyle katılım bankaları tarafından yapılan murabaha işlemlerinde vergilendirilecek tek bir teslimin olduğu belirtilerek bu konuya da açıklık kazandırılmış olacaktır.

“Katılım bankaları tarafından satın yoluyla sunulan finansman sağlanması işlemlerinde tek bir teslim olduğu kabul edilir, bu teslim ilk satıcı tarafından katılım bankasının müşterisine yapılmış sayılır.”

Bu düzenlemelerle birlikte katılım bankalarının murabahada fiilen uyguladığı fatura düzeni yasal zemine kavuşmuş olacaktır. Ancak günümüz ticari hayatında, bir işleme ait fatura ve benzeri belgeler malın tesliminin gerçekleştiğine veya hizmetin ifa edildiğine dair en önemli karine ve tevsik aracı olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla katılım bankalarının güncel uygulaması aynen devam edeceğinden, *mevcut uygulamanın konvansiyonel bankaların kredi kullandırma işlemlerine benzediği* yönündeki eleştirilerin devam etmesini engellemeyecektir.

4.4.2. Çift Fatura Uygulaması

özel finans kurumları tarafından murabaha işlemlerinde uygulanan belge düzenine benzerlik gösteren bu uygulama, Vergi Usul Kanunu’nun fatura tanımına ve Katma Değer Vergisi Kanunu’nun teslim ilişkili düzenlemelerine daha uygundur. Ayrıca bu uygulama ile birlikte katılım bankalarının murabaha işlemlerinin, konvansiyonel bankaların kredi kullandırma işlemlerine değil, ticari işlemlere benzemesi sağlanmış olacaktır.

Gider Vergileri Kanunu’nun banka ve sigorta muameleleri vergisinin konusunu düzenleyen 28 inci maddesinde; *“Banka ve sigorta şirketlerinin 10/06/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.”* hükmü yer almaktadır. Daha önceki kısımlarda belirtildiği üzere bu hüküm gereğince bankaların yaptıkları işlemlerde lehlerine kalan paralar üzerinden banka ve sigorta muameleleri vergisi hesaplamaları gerekmektedir. Murabaha işlemi lehe kalan para, satın alınan malın maliyeti ile satış bedeli arasındaki fark, yani katılım bankasının maliyete eklediği kar payıdır ve bu tutar banka ve sigorta muameleleri vergisinin matrahını oluşturmaktadır.

Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 17/4-e maddesi *“banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler ve sigorta araçlarının sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin işlemleri”* katma değer vergisinden istisna tutmuştur. Kanun’un lafzından açıkça görüldüğü üzere, yapılan işlemin banka ve sigorta muameleleri vergisinin kapsamına girmesi ile birlikte, işlem katma değer vergisinden istisna olmaktadır.

Yasal düzenlemelerin mevcut halinde murabahanın bir ayağı katma değer vergisinin konusuna girerken diğer ayağı banka ve sigorta muameleleri vergisinin konusuna girmektedir. Öncelikli olarak katılım bankasına yapılan teslim sırasında düzenlenen faturada yer alan katma değer vergisinin müşteriye yansıtılmasını sağlayacak mekanizmanın kurulması gerekmektedir. Bunu sağlamak için 17/4-e maddesinde yer alan istisnanın murabaha işlemleri için işleme konu malın maliyetine denk gelen tutara uygulanmayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Böylece alış bedeline isabet eden kısımdan katma değer vergisi hesaplanacak, istisna sadece alış bedeli üzerine eklemiş olan kar payına uygulanacaktır. Aktarılan bu durumun Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 17/4-e maddesine aşağıda aktarılan şekilde veya benzeri bir parantez içi hüküm eklenmesi suretiyle gerçekleştirilmesi mümkündür.

“Banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler (Katılım bankalarının fon kullandırmak amacıyla satın aldıkları mallardan, bankaya teslimi KDV’ye tabi olanların, banka tarafından müşteriye satışında, satış bedelinin ilk teslimde KDV matrahını oluşturan tutara

denk gelen kısmı hariç) ve sigorta araçlarının sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin işlemleri”

Önerilen bu düzenlemenin uygulamaya geçirilmesi ile birlikte katılım bankasının murabaha yapmak amacıyla satın aldığı malın faturası satıcı tarafından katılım bankasına düzenlenecek ve faturadaki bedel üzerinden katma değer vergisi hesaplanacaktır. Bu malın müşteriye devrinde, sadece maliyet bedeli üzerinden katma değer vergisi hesaplanacak, kar payından ise banka ve sigorta muameleleri vergisi hesaplanacaktır.

Örnek:

(K) Ltd. Şti. ihtiyaç duyduğu ticari malların finansmanını temin etmek amacıyla murabaha yapmak üzere katılım bankasına başvurmuştur. Katılım bankası müşterisinin ihtiyaç duyduğu malları bedelini peşin ödemek suretiyle 10.000 TL'ye satın almış müşterisine katma değer vergisi dâhil 13.800 TL'ye vadeli olarak satmıştır. İşleme konu malda katma değer vergisi oranı %18 uygulanmaktadır.

Satıcının Katılım Bankasına Düzenleyeceği Fatura		Katılım Bankasının Müşteriye Düzenleyeceği Fatura	
Mal Bedeli	10.000,00	Mal Bedeli	12.000,00
KDV (10.000 * 0,18)	1.800,00	KDV (10.000 * 0,18)	1.800,00
		BSMV (2.000* 0,05)	100,00
Toplam	11.800,00	Toplam	13.900,00

Murabaha konusu malın temininin nihai tüketicilerden yapıldığı örneklerde bulunmaktadır. Bu işlemler Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1 inci maddesinde kapsamında yer alan ticari, sınai veya serbest meslek faaliyeti çerçevesi içerisinde yer almadığından katma değer vergisinin konusuna girmemektedir. Bu malların banka tarafından satın alınması işleminde katma değer vergisi doğmayacağından, müşteriye tesliminin de aynı şekilde vergi hesaplanmadan yapılması gerekmektedir. Bunu sağlamak amacıyla parantez içi hükme “bankaya teslimi KDV'ye tabi olanların” ibaresi eklenmiştir. Böylece “hariç” ifadesi sadece katılım bankalarının katma değer vergisi ödeyerek teslim aldıkları mallar için uygulanacak, katma değer vergisi ödenmeden teslim alınan malların müşteriye teslimi istisnadan yararlanmaya devam edecektir.

Bu uygulama ile birlikte bir yandan katılım bankaları tarafından uygulanan vekâlet işlemi anlam kazanmış olacak, diğer yandan da katılım bankaları satın almış oldukları mala ilişkin hukuki sorumlulukları yüklenmiş olacaktır. Böylece katılım bankacılığının işleyişine yönelik getirilen en önemli eleştirilerden biri olan “konvansiyonel bankaların fon kullandırma işlemlerine aşırı benzerlik” yönündeki iddialardan uzaklaşma imkânı doğmuş olacaktır.

5. Murabaha İşlemleri ve Harçlar Kanunu

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 57 nci maddesinde; “tapu ve kadaströ işlemlerinden, kanuna bağlı (4) sayılı tarifede yazılı olanların, tapu ve kadaströ harçlarına tabi” olduğu belirtilmiştir.

Kanuna ekli (4) sayılı liste tapu ve kadaströ işlemlerinden alınacak harçları düzenlemektedir. Listenin I/20-a maddesinde ivaz karşılığında devredilen gayrimenkullerde tapu harcı, devir eden ve devir alan için ayrı ayrı olmak üzere binde 20 olarak uygulanmaktadır.

Katılım bankaları tapu tesciline konu olan taşınmaz finansmanında, taşınmazı kendi adına tescil ettirmeden müşterisine devretmekte, taşınmazın tapu devir işlemi doğrudan satıcı ile bankanın müşterisi arasında gerçekleşmektedir. Bundan dolayı tapu harcı satıcı ile katılım bankasının müşterisi adına tahakkuk etmektedir.

Devir işlemleri yapılırken taşınmazın ilk sahibi *satıcı*, katılım bankasının müşterisi ise *alıcı* olarak hareket etmekte ve işlem hem tapu senedinde hem de harç makbuzunda bu şekilde yer bulmaktadır. Daha da ötesi tapu idaresinde devir işleminin yapılışı aşamasında satıcı taşınmazı katılım bankasının müşterisine sattığını, katılım bankasının müşterisi de taşınmazı satıcıdan devir aldığını beyan etmektedir.

Günümüzde dindar bireylerin tercih ettikleri yaşam tarzıyla ilgili birçok konu maalesef bunu sağlamaya uygun olarak bir kanunla düzenlenmemiştir.¹⁴ Mevcut yasal düzenlemelere göre murabaha işleminde taşınmazın bankaya devri ve müşteriye devri aşamalarında ayrı ayrı olmak üzere iki kez tapu harcı gündeme gelmektedir. Fazladan işlem maliyeti gerektiren bu durumun önüne geçmek amacıyla tapu devir işlemleri satıcı tarafından doğrudan bankanın müşterisine yapılmaktadır.

Teslimin sıhhatinin tapu devrine ihtiyaç duymadığı kabulünden hareketle taşınmazın bankaya satışında tapu devir işlemleri yapılmamaktadır.¹⁵ Ancak yasal kayıtlar üzerinde devir işlemi gerçekleşmeden yapılan satış işlemi fazladan ortaya çıkacak işlem maliyetlerini engellemiş olsa da murabaha yoluyla taşınmaz satın alınmasının faizli finansman yoluyla taşınmaz satın alınmasına çok benzediği eleştirilerinin doğmasına yol açmaktadır.¹⁶ Eleştirilerin önemli kısmı, işlemin mevcut şekliyle hukuki bir sonuç doğurmayacağı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Mevcut yasal düzenlemelere baktığımızda bu eleştirilerin yüksek derecede haklılık payı bulunmaktadır. Zira yapılan işlemde dolayı yargı veya mali idare ile muhatap olunduğunda, itibar belgeye ve kayıtlara olacaktır. Hem tapu kayıtlarında hem de düzenlenen belgelerde banka, işlemin alıcı ve satıcı tarafında yer almamaktadır.

Vergi mevzuatımızda yakın zamanda yapılan bir düzenleme murabaha yoluyla taşınmaz satın alımlarında ortaya çıkan tapu harcı meselesinin çözümüne emsal olabilecek nitelikte gelişmeler barındırmaktadır. İlerleyen kısımlarda daha detaylı bir şekilde belirtileceği üzere 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 59 uncu maddesine; 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un, 09.08.2016 tarihinde yürürlüğe giren 32 nci maddesiyle ekleme yapılarak; "6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu kapsamında yapılan finansal kiralama işlemlerinde, kiralanın taşınmazın finansal kiralama sözleşmesinin süresi sonunda kiracıya devrinin tapu harcından istisna" olduğu belirtilmiştir. Buna göre sat geri kirala işlemlerinde, işleme konu taşınmazın kiracısı yani ilk sahibi tarafından geri alınması durumunda, yapılacak olan tapu tescilinden harç alınmayacaktır.

¹⁴ Mehmet Odabaşı, *Katılım Bankaları Tarafından Uygulanan Murabaha Finansmanına Yönelik Bazı Eleştirilere Cevaplar*, <https://katilimdunyasi.com>, Erişim tarihi: 30.01.2019

¹⁵ AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları, Faizsiz Finans Standardı 18: Teslim-Tesellüm, TKBB Yayınları, Yayın No:10, İstanbul 2018, Sayf:497-498:*

"Taşınmaz mallarda hakiki teslimin, mal üzerinde tasarrufla bulunma imkânının sağlanmasıyla ve bu tasarrufla mani engellerin ortadan kaldırılmasıyla gerçekleşeceğine dair hüküm, bu hususta örfün oluşmuş olmasına dayanır. Zaten Hanefî, Mâlikî, Şâfiî, Hanbelî ve Zahirî mezhebine mensup fakihlerin çoğunluğu tarafından benimsenen görüş de bu yöndedir.

Hanefî mezhebine ait temel kaynaklarda, taşınmaz malın anahtarı varsa, alıcının hiç zorlanmaksızın taşınmaz malı açıp girmesine imkân sağlayacak şekilde tasarrufla mani engelleri kaldırmakla birlikte anahtarı teslim etmenin malı teslim etmiş olmak için yeterli sayılacağı açıkça belirtilmiştir."

¹⁶ Mehmet Odabaşı, *Katılım Bankaları Tarafından Uygulanan Murabaha Finansmanına Yönelik Bazı Eleştirilere Cevaplar*, <https://katilimdunyasi.com>, Erişim Tarihi: 30.01.2019

"Bugün katılım bankalarının iddia ettikleri vekâletin hiçbir hukuki sonucu yoktur. Dolayısıyla onların yaptığı gayrimenkul finansmanı ile faizli bankaların yaptığı aynıdır; her ikisi de faizli işlemdir" şeklinde cevap veren hocaların veya akademisyenlerin, tercihlerini kânûnî düzenlemelerden yana yaptıklarını görüyoruz."

<http://www.fetva.net/yazili-fetvalar/katilim-bankalarinin-gayrimenkul-finansmani-faizli-midir-degil-midir.html>, 30.01.2019:

"Vekâlet, bütün hak ve sorumluluklarıyla uygulansa, yapılacak bir sözleşme ile katılım bankası alıcı ve satıcı sıfatını kazansa bu alım satımın bir sakıncası olmaz. Tapu kayıtları konusu, buna uygun olarak bir kanunla düzenlenebilir.

Bugün katılım bankalarının iddia ettikleri vekâletin hiçbir hukuki sonucu yoktur. Dolayısıyla onların yaptığı gayrimenkul finansmanı ile faizli bankaların yaptığı aynıdır; her ikisi de faizli işlemdir."

Benzer bir düzenlemenin murabaha içinde yapılması mümkündür. Atılması çok kolay olan bu adımla Kanun'un tapu harçlarından istisna tutulan işlemleri düzenleyen 59 uncu maddesine, *katılım bankalarının fon kullandırma işlemlerine ait gayrimenkul tedariği ve bu gayrimenkulün müşteriye satımı işlemlerinde, bankanın tapu harcından müstesna olduğuna dair bir hüküm eklenmesi mümkündür*. Böylece taşınmazın banka adına tescili aşamasında sadece satıcıya ait olan binde 20 oranında ki vergi doğacaktır. Taşınmazın alıcı adına tescilinde ise aynı şekilde banka adına vergi doğmayacak, sadece alıcıya ait olan binde 20 oranındaki vergi tahakkuk edecektir.

Taşınmazın konvansiyonel bankadan kredi kullanılmak suretiyle satın alınması durumunda, devir eden ve devir alan için ayrı ayrı olmak üzere binde 20 oranında tapu harcı uygulanmaktadır. Yukarıda aktarılan düzenlemenin gerçekleşmesi durumunda, murabaha işlemlerinin üzerindeki tapu harcı yükü de aynı oranlarda sabitlenmiş olmaktadır. Böylece katılım bankasının satmış olduğu taşınmazın mali ve hukuki sorumluluğunu yüklenmesinin önündeki en önemli engellerden biri ortadan kalkmış olacaktır.

SONUÇ

Katılım bankaları tarafından yapılan murabaha işlemlerinde, alım satıma konu mala ait fatura doğrudan satıcı tarafından katılım bankasının müşterisine düzenlenmekte, hem yasal defterlere yapılan kayıtlar hem de tapu ve motorlu araç sicilleri gibi resmi sicillere yapılan tesciller bu doğrultuda yapılmaktadır. Bu durum katılım bankalarının fon kullandırma işlemlerinin konvansiyonel bankaların fon kullandırma işlemlerine çok benzediği yönündeki eleştirilerin temel kaynağını oluşturmaktadır. Zira eleştirilerin başını, katılım bankaların kabz ve mülkiyetle ilgili sorumlulukları gereğince yüklenmediği çekmektedir. Ayrıca bu uygulama murabahanın, mali idare tarafından mal alım satımı olarak değil, borç sözleşmesi olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Verilen özgelelerde katılım bankasına fatura düzenlenmemesinden dolayı; işlemin borç sözleşmesi, katılım bankası tarafından maliyete eklenen kar payının ise faiz olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Aktarılan hususlara binaen bir birine alternatif olabileceği değerlendirilen iki farklı öneri getirilmiştir. Bunların ilki mevcut tek fatura düzeninin yasal mevzuata uygun hale getirilmesi, ikincisi ise mevzuatın uygulamada çift fatura olarak adlandırılan ve fatura sürecine katılım bankasını da dâhil eden uygulama ile uyumlaştırılmasıdır. Bunları mümkün kılmak için gerekli olabilecek mevzuat değişiklikleri ilgili kısımda aktarılmıştır.

Türkiye'de uygulanan katılım bankacılığı faaliyetleri "*Asıl önemli olan kullanılan yöntemin fiili uygulama şeklinin fıkhi kaideleri içeriyor olmasıdır.*" kabulü üzerinden yürümektedir. Yine de bu çalışmada vergi mevzuatında fon kullandırma uygulamalarını esastan etkileyeceği değerlendirilen hususların yanında, esastan etkilememekle birlikte usul yönünden İslami kaidelere ters düşen uygulamalara da değinilmiştir.

Çok karmaşık bir yapıya sahip olan vergi mevzuatında sürekli olarak yeni düzenlemeler yapılmakta veya mevcut düzenlemeler üzerinde değişikliklere gidilmektedir. İslami finans uygulamalarının topyekûn ele alınması ve vergi mevzuatında kendi alanının açılması suretiyle giderek benzenilen konvansiyonel bankalarla araya önemli bir set çekilmesinin mümkün olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Yararlanılan Yasal Mevzuat:

Vergi Usul Kanunu, Kanun Numarası:213, Kabul Tarihi: 04/01/1961, Resmi Gazete Sayısı - Tarihi: 10703 - 10/01/1961

Gelir Vergisi Kanunu, Kanun Numarası:193, Kabul Tarihi: 31/12/1960, Resmi Gazete Sayısı - Tarihi:10700 - 06/01/1961

Katma Değer Vergisi Kanunu, Kanun Numarası: 3065, Kabul Tarihi: 25/10/1984, Resmi Gazete Sayısı - Tarihi: 18563 - 02/11/1984

Gider Vergileri Kanunu, Kanun Numarası: 6802 Kabul Tarihi: 13/07/1956, Resmi Gazete Sayısı - Tarihi:

- Damga Vergisi Kanunu, Kanun Numarası: 488, Kabul Tarihi: 01/07/1964, Resmi Gazete Sayısı - Tarihi: 11751 - 11/07/1964
- Harçlar Kanunu, Kanun Numarası: 492, Kabul Tarihi: 02/07/1964, Resmi Gazete Sayısı - Tarihi: 11756 - 17/07/1964
- Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi : 11/1/2011, Resmi Gazete Sayısı - Tarihi: 27836 - 04/02/2011
- Bankacılık Kanunu, Kanun Numarası: 5411, Kabul Tarihi: 19/10/2005, Resmi Gazete Sayısı - Tarihi: 25983 (Mük.) - 01/11/2005
- Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 6728, Kabul Tarihi: 15/7/2016, Resmi Gazete Sayısı - Tarihi: 29796 - 09.08.2016
- Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik, Resmî Gazete Tarihi: 01.11.2006, Resmî Gazete No: 26333
- Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi:25/01/2019, Resmi Gazete No: 30666
- 1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, Resmi Gazete Tarihi: 03/04/2007, Resmi Gazete No: 26482
- 238 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Resmi Gazete Tarihi: 02/03/1995 Resmi Gazete No: 22218
- 43 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Resmi Gazete Tarihi: 07/09/1995 Resmi Gazete No: 22397
- 319 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Resmi Gazete Tarihi: 01/07/2003, Resmi Gazete No: 25155
- 320 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Resmi Gazete Tarihi: 04/07/2003, Resmi Gazete No: 25158,
- 369 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Resmi Gazete Tarihi: 03/04/2007, Resmi Gazete No: 26482
- 191 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği, Resmi Gazete Tarihi: 19/01/1996, Resmi Gazete No: 22528
- Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, Tarih: 27/02/2015 Sayı: B.07.1.GİB.4.42.16.01-125[8-2013/811]-27
- Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, Tarih:23/07/2012, Sayı: B.07.1.GİB.4.55.15.01-2011-KDV-ÖZE-22-275

Yararlanılan Kaynaklar

- AAOIFI (2018), Faizsiz Finans Standartları, TKBB Yayınları, Yayın No:10, İstanbul
- Aktan, Hamza (1997), "Ticaret Hukukunun Yeni Bazı Problemleri Üzerine İslâm Hukuku Açısından Bir Değerlendirme", I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi , KOMBAD Yay.,
- Aktepe, İshak Emin. (2017). Katılım Finans. TKBB Yayınları, Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.
- Aktepe, İshak Emin, Katılım Bankaları ve Murabaha, <http://katilimfinansdergisi.com.tr>, Erişim Tarihi: 16.01.2019
- Arabacı, Hakan, Türk Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemleri, Bilecik 2015, (Yüksek Lisans Tezi)
- Aytaç, Zühtü, Özel Finans Kurumlarının Hukuki Alt Yapısı, Mart 1986, <http://dergipark.gov.tr>. Erişim Tarihi: 16.01.2019
- Bayındır, Abdulaziz, (2016) Ticaret ve Faiz, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul
- Bayındır, Servet (2005). İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Çizakça, Murat (1999). İslam Dünyasında ve Batı'da İş Ortaklıkları Tarihi. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Günel, Vural (1984). Özel Finans Kurumları. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği.
- Bulut, Mehmet, İslam Ekonomisi Bir Medeniyet Birikimidir, Albaraka Türk Katılım Bankası 2016, Bereket Dergisi, Sayı:44, Söyleşi: Buğrahan Kırımlı
- Cebeci. İsmail (2010), Modern İslam Literatüründe Murabaha Tartışmaları, İstanbul (Doktora Tezi)

- Cengiz, Selim (2017), Finansal Kiralama İşlemlerinin Mevzuat Boyutu Ve Muhasebe Uygulamaları: TMS 17 ve VUK Kapsamında İncelenmesi, Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 11, Syf: 43-56
- Ceyhan, İlyas (2016) Katılım Bankalarının Murabaha İşlemlerinde Karşılaştıkları Vergisel Sorunların Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası Dergisi, Eylül 2016
- Döndüren, Hamdi, Ticaret Rehberi, Erkam Yayınları, İstanbul 2002
- Döndüren, Hamdi, Faizsiz bankaların finansman kullandırma yöntemleri, <https://katilimdunyasi.com/2016/11/29>, Erişim Tarihi: 15.02.2019
- Doğan, Sibel (2008), Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği, Kahramanmaraş (Yüksek Lisans Tezi)
- Fahran, Ferhat (2016), Vergi Usul Kanunu Muhasebe Uygulamaları ve TFRS/TMS Karşılaştırmaları, Yaklaşım Yay.
- Faizsiz Finans Sözlüğü, <http://www.tkbb.org.tr>.
- Katılım Bankacılığı Sistemi Çalışma Esasları ve Uygulaması, AlbarakaTürk, https://www.albaraka.com.tr/pdf/Katilim_Bankaciligi_Sistemi_Nedir_.pdf, 25.03.2019
- Karaman, Hayrettin, <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0300.htm>, Erişim Tarihi: 25.01.2019
- Karaman, Hayrettin (2014), Katılım Bankalarının Mevzuatı Problemleri. 30 Mayıs 2014, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/katilim-bankalari-mevzuati-problemleri-54002>, Erişim Tarihi: 18.03.2019
- Karaman, Hayrettin, Faizsiz Finans Kurumları, <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0300.htm>, Erişim Tarihi: 08.01.2019, 25.01.2019
- Maç, Mehmet. KDV-5 (e-Kitap). <http://www.bdo.com.tr/vergi/kdv.php>
- Orman, Sabri (2000). Tarih, Uygarlık ve İktisadi Politika Bağlamında Özel Finans Kurumları Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları17. Kültür Kitapları 2, İstanbul
- Odabaşı, Mehmet, Katılım Bankaları Tarafından Uygulanan Murabaha Finansmanına Yönelik Bazı Eleştirilere Cevaplar, <https://katilimdunyasi.com>, Erişim Tarihi: 30.01.2019
- Özsoy, M. Şerafettin (2012), Katılım Bankacılığına Giriş, Bilnet Matbaacılık, İstanbul
- Tok, Ahmet, Türk Hukukunda Katılım Bankalarının Fon Toplama ve Kullandırma İşlemleri ile Klasik Bankacılık İşlemleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006. Aktaran: Bahadır Özkan, Katılım Bankalarının Fon Toplama ile Fon Kullandırma İşlemleri ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2010)
- Topçu, Levent, Katılım Bankacılığı Uygulama Modelleri Nelerdir, Katılım Finans Dergisi, Sayı:9, Eylül - Ekim 2018, Syf:46
- Uysal, Ali - Eroğlu, Nurettin (2009), Açıklamalı ve Örnekli Vergi Usul Kanunu, Sözkese Matbaacılık, Ankara
- Yahşi, Fahrettin, Özel Finans Kurumlarının Mevzuat Serüveni, <http://www.tkbb.org.tr/Documents/KoseYazilari/20130724152628.pdf>. Erişim Tarihi:16.04.2019
- Zaim, Sebahattin (200), Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Özel Finans Kurumlarının Sağlıklı Çalışabilmesi için Evvela İnsan Modelinin Oluşması Gerekir, Mülakatı Yapanlar: Osman AKYUZ/Ahmet ERTURK, Albaraka Türk Yayınları, 2000

Yararlanılan İnternet Siteleri

- <http://www.bddk.org.tr>
<http://www.tdk.gov.tr>
<http://www.gib.gov.tr>
<http://www.kgk.gov.tr>
<http://www.tkbb.org.tr>
<http://www.mevzuat.gov.tr>
<https://islamansiklopedisi.org.tr>
<http://www.hayrettinkaraman.net>

<https://www.kuveytturk.com.tr>.
<https://www.turkiyefinans.com.tr>.
<https://www.vakifkatilim.com.tr>.
<https://katilimdunyasi.com>